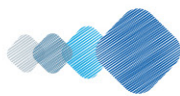

Sundimi i Ligjit në kontekst të anëtarësimit në BE

— dokument tremujor —

tetor-dhjetor 2023

Instituti
për
politikë
evropiane.
Shkup

Ky projekt finansohet nga Bashkimi Evropian

Sundimi i ligjit në kontekst të anëtarësimit në BE

Përmbledhje tremujore tetor-dhjetor 2023

Botues:

Instituti për politikë evropiane - Shkup

Për botuesin:

Dr. Simonida Kacarska

Redaktorët:

Dr. Simonida Kacarska

Dr. Ardita Abazi Imeri

Autorë:

Angela Delevska

Beba Zhagar

Juljana Karai

Cvetanka Aleksandroska

Përkthim nga gjuha angleze në gjuhën shqipe:

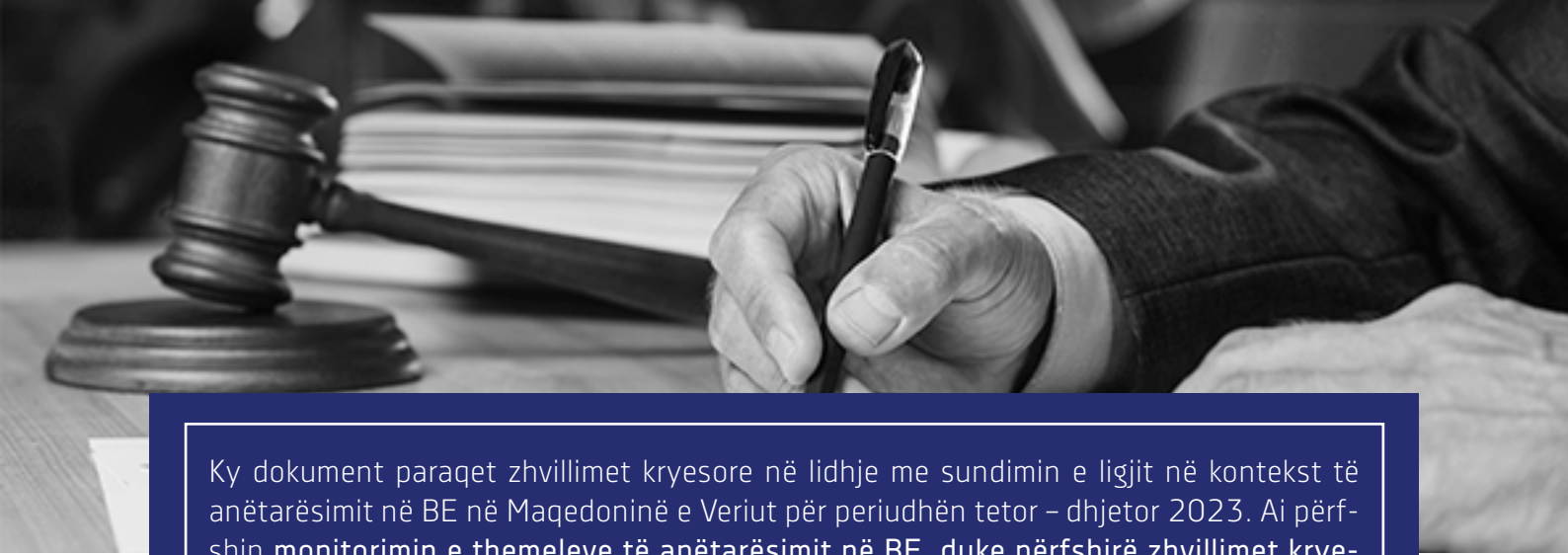
Blerina Starova Zlatku

Dizajn grafik:

Relativ

Shkup, 2023

Ky raport është përgatitur në kuadër të projektit "Ndërtojmë urë për një të ardhme të përbashkët: Sundimi i së drejtës në drejtim të aderimit në BE", i financuar nga Bashkimi Evropian. Përmbajtja e këtij dokumenti është përgjegjësi e vetme e autorëve dhe assesi nuk mund të konsiderohet se i përfaqëson qëndrimet dhe pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

Ky dokument paraqet zhvillimet kryesore në lidhje me sundimin e ligjit në kontekst të anëtarësimit në BE në Maqedoninë e Veriut për periudhën tetor – dhjetor 2023. Ai përfshin monitorimin e themeleve të anëtarësimit në BE, duke përfshirë zhvillimet kryesore në funksionimin e institucioneve demokratike, reformën e administratës publike dhe kapitullin 23: Gjyqësori dhe të drejtat themelore.

Zhvillimet kryesore

- » Më 4 dhjetor 2023, datat e zgjedhjeve presidenciale dhe parlamentare u caktuan zyrtarisht, gjegjësisht për 24 prill dhe 8 maj 2024. Një qeveri tranzicioni është planifikuar të marrë detyrën më 28 janar 2024, duke shënuar një periudhë vendimtare përpara zgjedhjeve;
- » Rregulla të reja të procedurës së Kuvendit u miratuan më 20 nëntor 2023;
- » Më 14 dhe 15 dhjetor 2023, Këshilli Evropian theksoi gatishmërinë e BE-së për të avancuar në negociatat e anëtarësimit me Maqedoninë e Veriut. Megjithatë, progresi varet nga miratimi i ndryshimeve kushtetuese nga Maqedonia e Veriut;
- » Më 6 dhjetor 2023, qeveria shqyrtoi dhe miratoi Strategjinë e Transparencës, shoqëruar me një Plan Veprimi për periudhën 2023–2026;
- » Më 26 dhjetor 2023, në seancën konstituive të Këshillit të RAP-it u prezantua Raporti i Pestë Vjetor për zbatimin e Strategjisë së RAP 2018–2022 dhe Planit të Veprimit për vitin 2022;
- » Pas një vonese të zgjatur, më 26 dhjetor 2023, Qeveria shqyrtoi dhe miratoi Strategjinë e Zhvillimit të Sektorit të Gjyqësorit (2024–2028) së bashku me një Plan Veprimi;
- » U formua një grup pune për të ndryshuar dhe plotësuar Ligjin për Këshillin Gjyqësor për të zgjidhur mangësitë ligjore të identifikuara të Këshillit, siç theksohet në raportin vjetor të Komisionit Evropian për Maqedoninë e Veriut;
- » Gjykata Administrative ka dhënë një vendim të pakthyeshëm duke e cilësuar të paligjshëm vendimin e shkarkimit të ish-kryetares të Këshillit Gjyqësor;
- » Akuzat për presion politik ndaj gjyqtarëve të Gjykatës Supreme, të deklaruar nga kryetarja e gjykatës në një intervistë, kanë çuar në fillimin e një procedure për llogaridhënien e saj nga një anëtar i Këshillit Gjyqësor;
- » Vendimi i Këshillit Gjyqësor për uljen e pagës së gjyqtarës me 20% për gjashtë muaj, për shkak të vonesave në lëndën “Target-For-tresa”, shkaktoi shqyrtim publik për shkak të mospërputhjeve të perceptuara në masën disiplinore;
- » Procedura për emërimin e prokurorit të ri publik për Republikën e Maqedonisë së Veriut u vonua, duke rezultuar në emërimin e prokurorit të përkohshëm deri në përfundimin e procedurës zgjedhore;
- » Në dhjetor 2023, u zgjodh përbërja e radhës e Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit, mandati i të cilit është caktuar të fillojë më 8 shkurt 2024;
- » Ndryshimet e fundit shumë të diskutuara në Kodin Penal kanë sjellë implikime të ndryshme për parashkrimin që kontribuojnë në përfundimin e disa procedurave të profilit të lartë të korrupsionit;
- » U miratua dhe u publikua Ligji për Sistemin e Vlerësimit të Personave me Aftësi të Kufizuara;
- » U miratua Strategjia Kombëtare për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara 2023–2030, me një Plan Veprimi për vitet 2023–2026;
- » U zgjodh një kryetar dhe zëvendëskryetar i ri i Komisionit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi. Me mbarimin e mandatit të dy anëtarëve dhe dy pozitat vakante, u bë propozimi për katër anëtarë të rinj për plotësimin e përbërjes së Komisionit. Megjithatë, propozimi po përballet me parregullsi ligjore dhe devijime nga pluralizmi dhe sistemi i bazuar në merita, duke ngritur shqetësime për miratimin e tij nga Kuvendi;
- » U miratua dhe u publikuan ndryshimet në Ligjin për regjistrimin e qëndrimit të përhershëm dhe të përkohshëm të shtetasve dhe Ligjin për kartat e identitetit.

Lista e shkurtesave

ASH	Aleanca për Shqiptarët
ASHMAA	Agjencia e Shërbimeve Mediatike Audio dhe Audiovizuele
AKMIS	Sistemi i automatizuar i informacionit për menaxhimin e lëndëve gjyqësore
SHGM	Shoqata e Gazetarëve të Maqedonisë
PTHPNKOK	Prokuroria Themelore Publike për Ndjekjen e Krimit të Organizuar dhe Korrupsionit
KPMD	Komisioni për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi
DCAF	Qendra e Gjenevës për Qeverisjen e Sektorit të Sigurisë
BDI	Bashkimi Demokratik për Integrim
KE	Komisioni Evropian
KEDNJ	Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut
GJEDNJ	Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut
BE	Bashkimi Evropian
GRECO	Grup i Shteteve kundër Korrupsionit
KHDNJ	Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut
TIK	Këshilli për Koordinimin e Teknologjisë Informative dhe Komunikimit në Gjyqësor
IRL	Laboratori i Gazetarisë Hulumtuese
MASH	Ministria e Arsimit dhe e Shkencës
MSHIA	Ministria e Shoqërisë së Informacionit dhe Administratës
MPB	Ministria e Punëve të Brendshme
RTM	Radio Televizioni i Maqedonisë
SHMJR	Shoqata Maqedonase e Juristëve të Rinj
OJQ	Organizata joqeveritare
RRMD	Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi
ODIHR	Zyra e OSBE-së për Institucionet Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut
OSBE	Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
ATO	Agjencia Teknike-Operative
RAP	Reforma e Administratës Publike
AMDP	Agjencia për Mbrojtjen e të Dhënave Personale
KSHPK	Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit
LSDM	Lidhja Socialdemokrate e Maqedonisë
SÇE	Sekretariati për Çështje Evropiane
KSHZ	Komisioni Shtetëror i Zgjedhjeve
SLAPP	Paditë strategjike kundër pjesëmarrjes publike
SPGPM	Sindikata e Pavarur e Gazetarëve dhe Punonjësve Mediatik
TAIEX	Instrumenti i Asistencës Teknike dhe Shkëmbimit të Informacionit të Komisionit Evropian
Sindikata e PAOGJSH	Sindikata e Punëtorëve të Administratës, Organeve Gjyqësore dhe Shoqatave të Qytetarëve
SHBA	Shtetet e Bashkuara të Amerikës
VMRO-DPMNE	Organizata e brendshme revolucionare maqedonase – Partia Demokratike për Unitetin Kombëtar Maqedonas

PËRMBAJTJA

Funksionimi i institucioneve demokratike	6
Zgjedhjet	7
Kuvendi	9
Qeverisja	10
Shoqëria Civile.....	12
Mbikëqyrja Civile e Sektorit të Sigurisë/Inteligjencës.....	12
Reforma e Administratës Publike (RAP).....	13
Kapitulli 23	14
Funksionimi i gjyqësorit	15
Dokumente strategjike.....	15
Organet drejtuese.....	15
Pavarësia dhe paanshmëria	16
Llogaridhënia	17
Profesionalizmi dhe kompetenca	18
Cilësia e drejtësisë	19
Efikasiteti.....	20
Lufta kundër Korrupsionit	21
Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit.....	21
Prokuroria Publike	22
Kudri Ligjor.....	23
Të drejtat themelore.....	24
Jurisprudenca e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut	24
Avokati i Popullit	25
Tortura, trajtime ose ndëshkime të tjera mizore, çnjerëzore ose degraduese.....	25
Godinat e burgut dhe paraburgimit.....	26
Mbrojtja e të dhënave personale	26
Liria e mendimit, e ndërgjegjes dhe e fesë.....	27
Liria e Shprehjes	27
Grupet e cenueshme dhe parimi i mosdiskriminimi	28
Gjinia.....	30
Gjuha e urrejtjes.....	31
Romët.....	31

Funksionimi i
institucioneve
demokratike

Zgjedhjet

Në fillim të tetorit, udhëheqësi i Organizatës së Brendshme Revolucionare Maqedonase - Partia Demokratike për Unitetin Kombëtar Maqedonas (VMRO-DPMNE) bëri thirrje për një takim liderësh për të vendosur për datat e zgjedhjeve parlamentare dhe presidenciale pavarësisht se qeveria i jep përparësi ndryshimeve kushtetuese.¹ Kryetari i Kuvendit u kërkoi udhëheqësve të vendosin para fundit të vitit, duke theksuar se zgjedhjet e rregullta do të pasojnë pas kësaj.²

Më 12 tetor, Agjencia për Shërbime Mediatike Audio dhe Audiovizuale (ASHMAA), në bashkëpunim me institucionet përkatëse dhe me asistencën eksperte të Organizatën për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE)/ Zyrën për Institucione Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut (ODIHR), prezantoi Kodin e Sjelljes për aktivitetet në hapësirën online gjatë zgjedhjeve dhe referendumeve. Një organ koordinues i formuar nga përfaqësues të organizatave të ndryshme do të mbikëqyrë pajtueshmërinë me këtë kod vullnetar, i cili nuk zëvendëson rregullat ligjore ekzistuese.³

Më 19 tetor, një kandidat i pavarur, profesor universitar dhe specialist i sëmundjeve infektive, shpalli kandidaturën e tij për zgjedhjet presidenciale, duke pritur mbështetjen nga VMRO-DPMNE.⁴ Gjatë gjithë muajit, qeveria dhe opozita, veçanërisht VMRO-DPMNE dhe Aleanca për Shqiptarët (ASH), mbetën në kundërshtim mbi kohën e zgjedhjeve. VMRO-DPMNE avokoi për zgjedhje të njëkohshme parlamentare dhe presidenciale,⁵ një qëndrim që ASH e mbështet.⁶ Në kuadër të Ministrisë së Drejtësisë u krijua një grup pune për të ndryshuar Kodin Zgjedhor, duke përfshirë rekomandimet e OSBE-së dhe ODIHR-së. Kryeministri sugjeroi që ky grup pune mund të përdoret gjithashtu për të diskutuar dhe zgjidhur datën e saktë për zgjedhjet e ardhshme.⁷ Kreu i VMRO-DPMNE pohoi se partia e tij do të paraqiste rastin e saj në Kuvend, duke hedhur poshtë autoritetin e Ministrisë së Drejtësisë për të caktuar datat e zgjedhjeve.⁸

1 'Kovačevski - Që nga e hëna, ne mund të votojmë për ndryshimet kushtetuese, dhe më pas të vazhdojmë me zgjedhjet (Ковачевски - Уште во понеделник може да ги изгласаме уставните измени, па да одиме на избори)', *Radio Evropa e Lirë*, 5 tetor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/32624864.html>.

2 'Xhaferi - Nëse ka vullnet për takim të liderëve, unë do ta respektoj atë (Џафери - ако има волја за лидерска, јас ќе ја испочитувам)', *Radio Evropa e Lirë*, 9 tetor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/32629908.html>.

3 'Promovohet Kodi i Sjelljes në hapësirën online gjatë proceseve zgjedhore dhe referendumeve (Промовиран Кодексот за однесување во онлајн просторот за време на изборни процеси и референдуми)', *Nova Makedonija*, 12 tetor 2023, <https://novamakedonija.com.mk/makedonija/politika/promoviran-kodeksot-za-odnesuvanje-vo-onlajn-prostorot-za-vreme-na-izbor-ni-procesi-i-referendumi/>.

4 'Vello Markovski njoftoi një paraqitje të pavarur në zgjedhjet presidenciale, por thotë se pret mbështetje nga VMRO-DPMNE (Вело Марковски најави независен настап на претседателските избори, но вели оти очекува поддршка од ВМРО-ДПМНЕ)', *360 stepeni*, 19 tetor 2023, <https://360stepeni.mk/velo-markovski-najavi-nezavisen-nastap-na-pretседателските-izbori-no-veli-oti-ochekuva-poddrshka-od-vmro-dpmne/>.

5 'LSDM dhe VMRO-DPMNE me pikëpamje të ndryshme se kur duhet të mbahen zgjedhjet presidenciale dhe parlamentare (СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ со различни ставови кога би се одржале претседателските и парламентарните избори)', *Meta.mk*, 27 tetor 2023, <https://meta.mk/sdsm-i-vmro-dpmne-so-razlichni-stavovi-koga-bi-se-odrzhale-pretседателските-i-parlamentarnite-izbori/>.

6 'Taravari gjithashtu mendon se zgjedhjet presidenciale dhe parlamentare duhet të mbahen së bashku (И Таравари смета дека претседателските и парламентарните избори треба да се одржат заедно)', *360 Stepeni*, 14 tetor 2023, <https://360stepeni.mk/i-taravari-smeta-deka-pretседателските-i-parlamentarnite-izbori-treba-da-se-odrzhat-zaedno/>.

7 'Kovačevski i bëri thirrje VMRO-DPMNE-së të marrë pjesë në grupin e punës për zgjedhjet (Ковачевски ја повика ВМРО-ДПМНЕ да учествува во работната група за изборите)', *Radio Evropa e Lirë*, 27 tetor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/32656561.html>.

8 'Mickoski me një thirrje tjetër drejtuar qeverisë për të caktuar një datë për zgjedhje, por jo brenda grupit të punës për Kodin Zgjedhor (Мицкоски со уште еден повик до власта за дефинирање датум за избори, но не во рамки на работната група за Изборниот законик)', *360 stepeni*, 28 tetor 2023, <https://360stepeni.mk/mitskoski-so-ushte-eden-povik-do-vlasta-za-definirane-datum-za-izbori-no-ne-vo-ramki-na-rabotnata-grupa-za-izborniot-zakonik/>.

Në nëntor, partitë opozitare shqiptare, duke përfshirë Alternativën, Lëvizjen Besa dhe Lëvizjen Demokratike, formuan bllokun “Lidhja Evropiane për Ndryshim” për zgjedhjet e ardhshme parlamentare. Pavarësisht se kërkoi bashkëpunim, ASH vendosi të bëjë fushatë në mënyrë të pavarur.⁹ Më 7 nëntor, opozita njoftoi se kishte propozuar një kandidat për një pozitë vakante në Komisionin Shtetëror të Zgjedhjeve (KSHZ).¹⁰ Duke akuzuar Kryetarin e Komisionit Parlamentar për Çështjet e Zgjedhjeve dhe Emërimeve, së bashku me Lidhjen Social-Demokratike të Maqedonisë (LSDM) dhe Bashkimin Demokratik për Integrim (BDI) për pengimin e procesit,¹¹ ata paralajmëruan se do të largoheshin nga Kuvendi nëse një anëtar i KSHZ-së nuk zgjidhej deri më 31 dhjetor.¹²

Më 4 dhjetor, u vendos që raundi i parë i zgjedhjeve presidenciale të zhvillohej më 24 prill, me raundin e dytë dhe zgjedhjet parlamentare më 8 maj.¹³ Një qeveri tranzitore, e udhëhequr nga kryetari aktual i Kuvendit nga partia politike BDI, do të marrë detyrën më 28 janar.¹⁴

9 ‘Opozita shqiptare formon koalicionin “Aleanca Evropiane për Ndryshim” (Albanската опозиција се здружи во коалицијата „Европски сојуз за промени“), *Radio Evropa e Lirë*, 5 nëntor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/32671901.html>.

10 ‘Mehiti: Opozita shqiptare propozon Abdush Demirin si anëtar të KSHZ-së (Меџити: Албанската опозиција го предлага Абдуш Демири за член на ДИК)’, *360 stepeni*, 7 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/medhiti-albanskata-opozitsija-go-predlaga-abdush-demiri-za-chlen-na-dik/>.

11 ‘Zendeli: Kemi 80 vota, jemi të harmonizuar me opozitën maqedonase, qeveria po pengon zgjedhjen e një anëtar të ri të KSHZ-së (Зендели: Имаме 80 гласа, со македонската опозиција сме хармонизирани, власта прави опструкција за избор на нов член на ДИК)’, *360 stepeni*, 12 dhjetor 2023, <https://360stepeni.mk/zendeli-imame-80-glasa-so-makedonskata-opozitsija-sme-harmonizirani-vlasta-pravi-opstruktsija-za-izbor-na-nov-chlen-na-dik/>.

12 ‘Partitë opozitare të shqiptarëve do të bojkotojnë Kuvendin nëse nuk fitojnë një anëtar në KSHZ deri në fund të vitit (Опозициските партии на Албанците ќе го бојкотираат парламентот, ако не добијат член во ДИК до крајот на годината)’, *360 stepeni*, 22 dhjetor 2023, <https://360stepeni.mk/opozitskite-partii-na-albantsite-ke-go-bojkotiraat-parlamentot-ako-nedobijat-chlen-vo-dik-do-krajot-na-godinata/>.

13 ‘Partitë ranë dakord për një qeveri teknike nga 28 janari dhe zgjedhje të dyfishta më 8 maj (Partiите договорија техничка влада од 28 јануари и двојни избори на 8 мај)’, *Meta.mk*, 4 dhjetor 2023, <https://meta.mk/partiite-dogovoriya-tehnichka-vlada-od-28-januari-i-dvojni-izbori-na-8-maj/>.

14 ‘BDI zgjodhi Talat Xhaferin për kryeministër teknik, ai do të marrë detyrën më 28 janar (ДУИ го избра Талат Џафери за технички премиер, ќе стапи на функција на 28 јануари)’, *Meta.mk*, 8 dhjetor 2023, <https://meta.mk/dui-go-izbra-talat-djaferi-za-tehnichki-premier-kje-stapi-na-funkcija-na-28-januari/>.

Kuvendi

Komisioni Hetimor Parlamentar për skandalin e Klinikës Onkologjike, i ngarkuar me hetimin e keqpërdorimit të ilaçeve të kancerit, filloi punën e tij më 5 tetor.¹⁵ Në fund të mandatit të tij, Komiteti nuk mund të arrinte një konsensus në lidhje me ndarjen e përgjegjësisë politike.¹⁶ Më 10 tetor, u njoh nevoja për Rregullore të re të Kuvendit,¹⁷ që çoi në miratimin e saj më 20 nëntor mes disa tensioneve.¹⁸ Në të njëjtin muaj, Kryetari i Komitetit për Çështjet Evropiane theksoi nevojën për përfshirje parlamentare në Procesin e Berlinit¹⁹, duke zhvilluar mekanizma për llogaridhënien e qeverisë dhe shkëmbimin e informacionit me Kuvendin pas çdo samiti.²⁰ Konferenca për dialogun ndërparlamentar për integrimin evropian në Ballkanin Perëndimor, e organizuar bashkërisht nga Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës dhe Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut, u mbajt më 20 tetor dhe kishte për qëllim të siguron parlamentarët nga rajoni me një platformë të gjërë për bashkëpunim dhe dialog.²¹

Takimi i 22-të i Komitetit të Përbashkët Parlamentar BE-Maqedoni e Veriut u zhvillua në Strasburg më 22 dhe 23 nëntor,²² që mbulonte tema të ndryshme.²³ Një delegacion i Komitetit për Çështjet Evropiane mori pjesë në Konferencën e Komisioneve Parlamentare për Çështjet e Bashkimit, të mbajtur në Madrid, Spanjë, në 26–28 nëntor, si vëzhgues.²⁴ Dialogu i katërt Zhan Mone u zhvillua në 7–9 dhjetor në Bazosh, Francë, duke u angazhuar për të përfunduar me sukses procesin e anëtarësimit të Maqedonisë së Veriut në BE përmes punës së përbashkët të të gjitha partive politike në interes të publikut.²⁵

15 'Komisioni Hetimor për skandalin e klinikës së onkologjisë fillon të punojë nesër (Од утре почнува со работа Анкетната комисија за случувањата на Онкологија)', *360 Stepeni*, 4 tetor 2023, <https://360stepeni.mk/od-utre-pochnuva-so-rabota-an-keknata-komisija-za-sluchuvanata-na-onkologija/>.

16 'Qeveria dhe opozita me përfundime të ndryshme të Komitetit Hetimor për onkologji (Власта и опозицијата со различни заклучоци на Анкетната комисија за Онкологија)', *360 stepeni*, 27 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/vlasta-i-opitsijata-so-razlichni-zakluchotsi-na-anketnata-komisija-za-onkologija/>.

17 'Komisioni për Rregulloren e Procedurës përcaktoi nevojën për Rregullore të re të procedurës për Kuvendin (Комисијата за деловнички прашања утврди потреба од носење нов Деловник на Собранието)', *Faqja zyrtare e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 10 tetor 2023, <https://www.sobranie.mk/ns-newsarticle-komisijata-za-delovnicki-prasana-utvr-di-po-treba-od-nosene-nov-delovnik-na-sobranieto.nspix>.

18 'Kuvendi miratoi Rregulloren e re, incidenti me Levicën "blokoi" sallën (Собранието го изгласа новиот Деловник, инцидентот со Левица ја „онеспособи“ салата)', *Radio Evropa e Lirë*, 20 nëntor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/32692667.html>.

19 'Тë përfshihet Kuvendi në Procesin e Berlinit (Да се вклучи Парламентот во Берлинскиот процес)', *Faqja zyrtare e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 13 tetor 2023, <https://www.sobranie.mk/ns-news-article-da-se-vkluci-parlamentot-vo-berlinskiot-proces.nspix>.

20 'Përgjegjësia e Procesit të Berlinit (Отчетност на Берлинскиот процес)', *Faqja zyrtare e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 16 tetor 2023, <https://www.sobranie.mk/ns-newsarticle-otcetnost-na-berlinskiot-proces.nspix>.

21 'Konferenca për dialogun ndërparlamentar për integrimin evropian në Ballkanin Perëndimor (Конференција за меѓупарламентарен дијалог за евроинтеграција на Западен Балкан)', *Faqja zyrtare e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 20 tetor 2023, <https://www.sobranie.mk/ns-newsarticle-konferencija-za-megulamentaren-dijalog-za-evrointegracija-na-zapaden-balkan.nspix>.

22 'Dita e parë e takimit të 22-të KPP-Republika e Maqedonisë së Veriut dhe BE (Прв ден 22. состанок МПК-Република Северна Македонија и ЕУ)', *Faqja zyrtare e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 23 nëntor 2023, <https://www.sobranie.mk/ns-newsarticle-prv-den-22-sostanok-mpk-republika-severna-makedonija-i-eu.nspix>.

23 'Dita e dytë e punës së Komisionit të Përbashkët Parlamentar dhe miratimi i rekomandimeve të përbashkëta (Втор ден работа на Мешовитиот парламентарен комитет и усвојување на заедничките препораки)', *Faqja zyrtare e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 23 nëntor 2023, <https://www.sobranie.mk/ns-newsarticle-vtor-den-rabota-na-mesovitiot-parlamentaren-komitet-i-usvojuvane-na-zaednickite-preporaki.nspix>.

24 'Delegacioni i Komitetit për Çështje Evropiane në mbledhjen e 70-të plenare të KOSAK (Делегација на Комисијата за европски прашања на 70. пленарен состанок на КОСАК)', *Faqja zyrtare e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 27 nëntor 2023, <https://www.sobranie.mk/ns-newsarticle-delegacija-na-komisijata-za-evropski-prasana-na-70-plenaren-sostanok-na-kosak.nspix>.

25 'Dialogu Zhan Mone i përfunduar në Bazosh, Francë (Дијалогот „Жан Моне“ заокружен во Базош, Франција)', *Nezavisen Vesnik*, 9 dhjetor 2023, <https://nezavisen.mk/dijalogot-zhan-mone-zaokruzhen-vo-bazosh-francija/>.

Studioja televizive parlamentare, e themeluar në kuadër të Programit të Mbështetjes Parlamentare për rritjen e transparencës së Kuvendit,²⁶ u lansua më 13 dhjetor.²⁷ Për më tepër, aplikacioni në internet i Regjistrimit të Organizatave, i krijuar në kuadër të njëjtit program me qëllim të digjitalizimit të shërbimeve parlamentare në lidhje me organizatat e regjistruara, u prezantua më 15 dhjetor.²⁸

Qeverisja

Në tetor, Qeveria vazhdoi ndjekjen e ndryshimeve kushtetuese. Kryeministri sugjeroi miratimin e ndryshimeve kushtetuese dhe më pas caktimin e menjëhershëm të një date për zgjedhjet paraprake parlamentare në përgjigje të kërkesave të bëra nga kreu i VMRO-DPMNE-së.²⁹ Në të kundërt, kreu i BDI-së tregoi se zgjedhjet e rregullta parlamentare do të vazhdonin, por se partia e tij do të ishte e gatshme të largohej nga Qeveria pas miratimit të ndryshimeve.³⁰

Gjatë vizitës së saj në tetor, Kryetarja e Komisionit Evropian (KE) theksoi përgjegjësinë e Maqedonisë së Veriut për vendimet e veta.³¹ Vizita e saj shërbeu gjithashtu për të dhënë detaje mbi Planin e ri të Rritjes për rajonin.³² Më 17 nëntor, Shkupi organizoi takimin e parë ministror rajonal për Planin e Rritjes.³³

Më 8 nëntor, raporti i KE-së për përparimin e Maqedonisë së Veriut shprehu shqetësime në lidhje me mjedisin politik përçarës,³⁴ duke shkaktuar akuza të ndërsjella midis qeverisë dhe VMRO-DPMNE-së.³⁵ Takimi përfundimtar shqyrtues midis Komisionit Evropian dhe Maqedonisë së Veriut u mbajt më 7 dhjetor.³⁶

26 'Studioja parlamentare u vu në përdorim dhe u shënu fillimi i fazës së dytë të "Programit për Mbështetje të Parlamentit" (Пуштено во употреба собраниското студио и означен почетокот на втората фаза на „Програмата за парламентарна поддршка“), *Ueb-fajta zyrtare e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 13 dhjetor 2023, <https://www.sobranie.mk/ns-newsarticle-pusteno-vo-upotreba-sobraniskoto-studio-i-oznaceni-pocetokot-na-vtorata-faza-na-programata-za-parlamentarna-poddrzka>.nsp.

27 'Napja ceremoniale e studios televizive parlamentare (Свечено отворање на собраниското ТВ студио)', *Vesti.Mk*, 13 dhjetor 2023, <https://www.VESTI.mk/article/65794de1c7fafdbd4ea83fd6>.

28 'Aplikacioni në internet "Regjistri i organizatave" u prezantua në Parlament (Во Собранието презентирана веб-апликацијата "Регистар на организациони")', *Kanal5*, 15 dhjetor 2023, <https://kanal5.com.mk/vo-sobranieto-prezentirana-veb-aplikacijata-registar-na-organizacii/a616544>.

29 'Kovačevski- Që nga e hëna, ne mund të votojmë për ndryshimet kushtetuese që më pas të vazhdojmë me zgjedhjet (Ковачевски - Уште во понеделник може да ги изгласаме уставните измени, па да одиме на избори)'.

30 'Ahmeti: Zgjedhjet parlamentare do të mbahen në kohë të rregullt (Ахмети: Парламентарните избори бидат во редовен термин)', *Radio Evropa e Lirë*, 10 tetor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/32631629.html>.

31 'Von der Lezen- Zgjedhja është e juaja, të gjitha palët kanë përgjegjësi për të ardhmen (Фон дер Лајен- Изборот е ваш, сите партии имаат одговорност за иднината)', 30 tetor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/fon-der-lajen---izborot-e-vash-site-partii-imaat-odgovornost-za-idninata/32659884.html>.

32 'Deklarata e Kryetares me Dimitar Kovačevskin', *Komisioni Evropian*, 30 tetor 2023, https://ec.europa.eu/commission/press-corner/detail/en/statement_23_5441.

33 'Takimi i parë ministror rajonal mbi Planin e Rritjes për Ballkanin Perëndimor - Pika fillestare për zbatimin e reformave për integritet më të shpejtë në BE', *Fajta zyrtare e Ministrisë së Financave*, 21 nëntor 2023, <https://finance.gov.mk/2023/11/17/prv-regionalen-minsterski-sostanok-z/>.

34 'KE publikon Raportin për Maqedoninë e Veriut: Nuk ka përparim në gjyqësor dhe në luftën kundër korrupsionit, ka polarizim të thellë politik (ЕК го објави Извештајот за Северна Македонија: Нема напредок во судството и во борбата против корупцијата, има длабока политичка поларизација)', *360 Stepeni*, 8 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/ek-go-objavi-izveshtajot-za-s-makedonija-nema-napredok-vo-sudstvoto-i-vo-borbata-protiv-koruptsijata-ima-dlaboka-politichka-polarizacija/>.

35 'VMRO-DPMNE: Raporti i KE konfirmoi se në vend që të punohet në reforma, qeveria është përqendruar në qëllimet e gabuara (ВМРО-ДПМНЕ: Извештајот на ЕК потврди дека наместо да работи на реформи, власта е насочена кон погрешни цели)', *360 Stepeni*, 8 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/vmro-dpmne-izveshtajot-na-ek-potvrди-deka-namesto-da-raboti-na-reformi-vlasta-e-nasochena-kon-pogreshni-tseli/>.

'Maričiq: Vazhdimi i negociatave me BE-në nuk varet nga Raporti i KE-së, por nga ndryshimet kushtetuese (Маричиќ: Продолжувањето на преговорите со ЕУ не зависи од Извештајот на ЕК, туку од уставните измени)', *360 Stepeni*, 9 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/marichik-prodolzhuvaneto-na-pregovorite-so-eu-ne-zavisi-od-izveshtajot-na-ek-tuku-od-ustavnite-izmeni/>.

36 'Përfundojnë takimet shqyrtuese si pjesë e procesit të shqyrtimit me Shqipërinë dhe Maqedoninë e Veriut', *Fajta zyrtare e Komisionit Evropian*, 8 dhjetor 2023, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/screening-meetings-completed-part-screening-process-albania-and-north-macedonia-2023-12-08_en.

Meqenëse nuk u arrit konsensus për ndryshimet kushtetuese, konkluzionet e Këshillit Evropian nga 14 dhe 15 dhjetori nënvizuan gatishmërinë e Bashkimit Evropian (BE) për të përparuar në fazën tjetër të negociatave të anëtarësimit, por vetëm pasi Maqedonia e Veriut të përmbushë angazhimin e saj.³⁷ Më 27 dhjetor, Zëvendëskryeministri për Çështjet Evropiane konfirmoi miratimin dhe dorëzimin e udhërrëfyesve të reformës në BE, duke theksuar se kërkesa për miratimin e ndryshimeve kushtetuese qëndron ende.³⁸

Një sondazh i dhjetorit zbuloi nivele historikisht të ulëta në mbështetjen e qytetarëve për anëtarësimin në BE me vetëm 60%,³⁹ me të rinjtë e moshës midis 18 dhe 24 vjeç që ishin më skeptikë ndaj Evropës.⁴⁰

Në mes të nëntorit, Qeveria miratoi propozim-buxhetin e Republikës së Maqedonisë së Veriut për vitin 2024, i vlerësuar në 5.5 miliardë euro.⁴¹ Paketa e nëntë e masave anti-krizë me vlerë 662 milionë euro u paraqit më 28 nëntor dhe hyri në fuqi më 1 dhjetor.⁴²

Një ish-zëvendëskryeministër i Maqedonisë së Veriut iu ndalua hyrja në Shtetet e Bashkuara të Amerikës (SHBA) më 5 dhjetor nga Departamenti Amerikan i Shtetit për keqpërdorimin e pozitës së tij zyrtare për të çuar përpara interesat e tij të biznesit.⁴³ Pas njoftimit nga Departamenti Amerikan i Shtetit, Ministria e Punëve të Jashtme dhe Evropiane dhe të Tregtisë së Maltës i dha fund postit të tij si Konsull Nderi.⁴⁴ Më 22 dhjetor, qeveria njoftoi se do të miratojë legjislacionin që lejon hapjen e procedurave kundër individëve të sanksionuar nga SHBA.⁴⁵

Qeveria shqyrtoi dhe miratoi Strategjinë e Transparencës, së bashku me një Plan Veprimi për vitet 2023–2026, gjatë seancës më 6 dhjetor.⁴⁶ “Vlerësimi i qeverisjes së mirë së pushtetit ekzekutiv në Maqedoninë e Veriut dhe në rajon përmes Indeksit të Hapjes” u botua nga Fondacioni Metamorfosis, duke theksuar ndryshimet në transparencë midis institucioneve të ndryshme. Sipas vlerësimit, Ministria e Mbrojtjes është

37 ‘Takimi i Këshillit Evropian (14 dhe 15 dhjetor 2023)- Përfundime’ (Këshilli Evropian, 15 dhjetor 2023), <https://www.consilium.europa.eu/media/68967/europeanconclusion-14-15-12-2023-en.pdf>.

38 ‘Mariqiq: 2023 është viti i shqyrtimit të suksesshëm, 2024 duhet të jetë viti i konsensusit të ripërtërirë politik për të arritur qëllimin anëtarësimi në BE deri në vitin 2030 (Маричиќ: 2023 е година на успешен скрининг, 2024 да биде година на обновен политички консензус за остварување на цelta- Членство во ЕУ до 2030)’, *24.Mk*, 27 dhjetor 2023, <https://24.mk/details/marichikj-2023-e-godina-na-na-uspeshen-skrining-2024-da-bide-godina-na-obnoven-politichki-konsenzus-za-ostvaruvanje-na-celta-chlenstvo-vo-eu-do-2030>.

39 ‘Hulumtimi nga Instituti për Demokraci: Mbështetja për anëtarësimin e Maqedonisë së Veriut në BE vazhdon të bjerë (Истражување на Институт за демократија: Поддршката за членство на С. Македонија во ЕУ паѓа во континуитет)’, *360 Stepeni*, 18 dhjetor 2023, <https://360stepeni.mk/istrzhuvane-na-institut-za-demokratija-poddrshkata-za-chlenstvo-na-s-makedonija-vo-eu-paga-vo-kontinuitet/>.

40 ‘Mbështetja për anëtarësimin në BE po bie, të rinjtë janë euroskeptikë (Паѓа поддршката за членство во ЕУ, младите се евроскептични)’, *Radio Evropa e Lirë*, 18 dhjetor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/pagja-poddrshkata-za-chlenstvo-vo-eu-mladite-se-evroskeptichni/32735820.html>.

41 ‘Qeveria miraton propozim-buxhetin për vitin 2024, i cili do të jetë 5.5 miliardë euro (Владата го усвои Предлог-бюџетот за 2024 година кој ќе тежи 5,5 милијарди евра)’, *Meta.mk*, 14 nëntor 2023, <https://meta.mk/vlada-go-usvoi-predlog-budjetot-za-2024-godina-koj-ke-tezhi-55-milijardi-evra/>.

42 ‘Masa anti-krizë me vlerë 662 milionë euro: Mbështetje për studentët, pensionistët dhe kompanitë (Антикризни мерки во вредност од 662 милиони евра: Поддршка за учениците, пензионерите и компаниите)’, *Radio Evropa Lirë*, 28 nëntor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/32703393.html>.

43 ‘Karton i kuq nga SHBA për Koço Angjushev - i deklaruar si i pa kualifikuar për të hyrë në vend (Црвен картон од САД за Кочо Ангјушев – прогласен за неподобен за влез во земјата)’, *Meta.mk*, 5 dhjetor 2023, <https://meta.mk/crven-karton-od-sad-za-kocho-angjushev-proglasen-za-nepodoben-za-vlez-vo-zemjata/>.

44 ‘Pasi iu ndalua hyrja në Shtetet e Bashkuara, Angjushev nuk është më Konsull i Nderit i Maltës (По забраната за влез во САД, Ангјушев повеќе не е почесен конзул на Малта)’, *Radio Evropa e Lirë*, 7 dhjetor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/32720000.html>.

45 ‘Qeveria me ndryshime ligjore- procedura do të hapen për personat në listën e zezë të SHBA-së (Владата со законски измени – за лицата на „црната листа“ на САД ќе се отвораат постапки)’, *Meta.mk*, 22 dhjetor 2023, <https://meta.mk/vladata-so-zakonski-izmeni-za-licata-na-crnata-lista-na-sad-kje-se-otvoraat-postapki/>.

46 ‘Miratohet Strategjia e Transparencës së Qeverisë me Planin e Veprimit 2023–2026 (Усвоена Стратегијата за транспарентност на Владата со Акциски план 2023–2026 година)’, *Meta.mk*, 7 dhjetor 2023, <https://meta.mk/usvoena-strategijata-za-transparentnost-na-vladata-so-akciski-plan-2023-2026-godina/>.

institucioni i ranguar më së miri në drejtim të përmbushjes së treguesve të transparencës. Në të kundërt, institucionet e rangut më të ulët janë Ministria e Sistemit Politik dhe Marrëdhënieve Ndër-Komunitare, Drejtoria e Policisë Financiare dhe Sekretariati për Çështjet Evropiane (SÇE). Autoriteti ekzekutiv në përgjithësi shënon rezultatin më të lartë (60.44%) në përmbushjen e treguesve të transparencës dhe më të ulët (52.82%) për efikasitetin.⁴⁷

Shoqëria Civile

Bojkoti nga Këshilli për bashkëpunim midis qeverisë dhe shoqërisë civile vazhdoi. Një shembull ilustrues i mungesës së bashkëpunimit ishte takimi përgatitor i punës i Organit ndërministror për koordinimin e aktiviteteve anti-korrupsion më 9 tetor, ku nuk u përfshi asnjë organizatë civile.⁴⁸ Megjithatë, gjatë seancës konstituive të organit më 16 nëntor, anëtarët miratuan politikën e propozuar të Zëvendëskryeministrit përgjegjës për qeverisjen e mirë për të përfshirë vëzhguesit nga organizatat e shoqërisë civile në seancat publike, me qëllim sigurimin e transparencës dhe përfshirjes në proces.⁴⁹

Mbikëqyrja Civile e Sektorit të Sigurisë/Inteligjencës

Më 8 nëntor, një konferencë e organizuar nga Avokati i Popullit dhe Qendra e Gjenevës për Qeverisje të Sektorit të Sigurisë (DCAF) në Shkup trajtoi “rolin mbikëqyrës të Avokatit të Popullit mbi sektorin e sigurisë në mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve”. Pavarësisht kualifikimeve ligjore që lejonin mbikëqyrjen e operacioneve të Agjencisë së Sigurisë Kombëtare, mbikëqyrja praktike rezultoi e mangët. Asnjë përfaqësues i Agjencisë së Sigurisë Kombëtare nuk mori pjesë në konferencë.⁵⁰

Një drejtoreshë e re e Agjencisë Teknike-Operative (ATO) u zgjodh më 27 nëntor, pas një rekomandimi unanim nga Komisioni për Çështjet e Zgjedhjeve dhe Emërimeve.⁵¹

Në fillim të dhjetorit, një deputet akuzoi ATO për prokurimin e një sistemi për monitorimin e komunikimit, duke pretenduar qasje të mundshme të paautorizuar në pajisje dhe në trafikun e internetit. Ai pretendoi se Ministria e Brendshme dhe Prokuroria Publike ishin në dijeni të prokurimit, por nuk ndërmorën asnjë veprim, duke shkaktuar mohime nga subjektet e akuzuara në lidhje me monitorimin e paautorizuar.⁵²

47 ‘Indeksi i Hapjes: Ministria e Mbrojtjes renditet e para për sa i përket hapjes; ministria e Grubit në fund të listës (Индекс на отвореност: Министерството за одбрана на прво место по отвореност, министерството на Груби најдолу на листата)’, *Meta.mk*, 7 dhjetor 2023, <https://meta.mk/indeks-na-otvorenost-ministerstvoto-za-odbrana-na-prvo-mesto-po-otvorenost-ministerstvoto-na-grubi-najdolu-na-listata/>.

48 ‘Qeveria dhe OJQ-të në ngërc- bashkëpunimi “në këmbë qelqi” (Владата и невладините во клинч- соработка на “стаклени нозе”)’, *Radio Evropa e Lirë*, 23 tetor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/vlada-i-nevladinite-vo-klinch---sorabotka-na-stakleni-noze-/32638283.html>.

49 ‘Seanca e parë e Organit ndërministror për koordinimin e aktiviteteve anti-korrupsion (Прва седница на Меѓуресорското тело за координација на активностите против корупцијата)’, *Faqja zyrtare e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 16 nëntor 2023, <https://vlada.mk/node/35168>.

50 ‘Askush nuk e dëgjon Avokatin e Popullit në lidhje me përgjimin (Никој не го слуша Омбудсманот за прислушувањето)’, *360 Stepeni*, 12 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/video-nikoj-ne-go-slusha-ombudsmanot-za-prislushuvaneto/>.

51 ‘Marija Janičevska është propozimi për drejtoreshë e ATO (Marija Janičevska e predlogot za direktorka na OTA)’, *360 Stepeni*, 9 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/marija-janichevska-e-predlogot-za-direktorka-na-ota/>.

52 ‘Ka një skandal sipas opozitës, por autoritetet sigurojnë se nuk ka mbikëqyrje të paligjshme (За опозицијата скандал, властите уверуваат нема нелегално следење)’, *Radio Evropa e Lirë*, 11 dhjetor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/za-opozicija-ta-skandal-vlastite-uveruvaat-nema-nelegalno-sledenje/32725634.html>.

Më 13 dhjetor, Kryetari i Kuvendit u takua me drejtoreshën e DCAF, ku ai shprehu kënaqësinë e tij për ndërtimin dhe realizimin e vazhdueshëm të një dhome të sigurt brenda Kuvendit e destinuar për takime konfidenciale të grupeve të punës mbikëqyrëse. Për më tepër, ai siguroi përditësime mbi procesin zgjedhor të Këshillit për Mbikëqyrjen Civile.⁵³

Reforma e Administratës Publike (RAP)

Në tetor, Ministria e Shoqërisë së Informacionit dhe Administratës (MSHIA) njoftoi për përfshirjen e pyetjeve në gjuhën shqipe për Provimin e Zyrtarëve Administrativë dhe Provimin e Menaxhimit Administrativ në faqet zyrtare të Ministrisë dhe Agjencisë së Administratës, me qëllim rritjen e përfshirjes gjuhësore dhe perspektivave të punësimit për komunitetin shqiptar.⁵⁴

Më 6 dhjetor 2023, Qeveria miratoi pesë ligje që përqendrohen në reformën e administratës publike dhe transformimin digjital të shtetit (ligjet për nëpunësit administrativë, punonjësit e sektorit publik, sigurinë e rrjeteve dhe sistemeve të informacionit, menaxhimin elektronik dhe shërbimet elektronike, dhe zhvillimin dhe trajnimin profesional të nëpunësve administrativë).⁵⁵ Këto ligje synojnë të rrisin kompetencat, procedurat e punësimit dhe sistemet e pagave për nëpunësit administrativë, duke siguruar gjithashtu pajtueshmërinë e sigurisë kibernetike dhe duke mundësuar ofrimin e shërbimeve elektronike në mbarë vendin. Për më tepër, ligjet krijojnë një Qendër për Zhvillim dhe Trajnim Profesional dhe një Agjenci për Sigurinë e Sistemeve të Rrjetit dhe Informacionit dhe Transformimin Digjital të Sektorit Publik. Sekretariati i RAP-it, duke përfshirë përfaqësues të shoqërisë civile, diskutoi Strategjinë e re të RAP-it, Planin e saj të Veprimit dhe zhvillimet legislative në seancën e tij konstituive më 14 dhjetor.⁵⁶

Më 26 dhjetor u mbajt seanca kushtetuese e Këshillit të RAP-it, ku u prezantua Raporti i Pestë Vjetor për zbatimin e Strategjisë së RAP 2018–2022 dhe Planit të Veprimit për vitin 2022 në prani të Kryeministrit dhe Ministrit të Shoqërisë së Informacionit dhe Administratës, si dhe përfaqësuesve të tjerë të Qeverisë.⁵⁷

53 'Xhaferi u takua me drejtoreshën e DCAF (Џафери се сретна со директорката на Женевскиот центар за управување со безбедносниот сектор)', *Makfax*, 13 dhjetor 2023, <https://bit.ly/3vzC2nC>.

54 'Ministri Aliu: Nga tani e tutje, pyetjet mbi provimin për nëpunësit administrativë do të jenë gjithashtu në dispozicion në gjuhën shqipe (Министерот Алиу: Прашањата на испитот за административни службеници отсега ќе бидат и на албански јазик)', *Ueb-faqja zyrtare e Ministrisë së Shoqërisë së Informacionit dhe Administratës*, 21 tetor 2023, <https://mioa.gov.mk//mk-MK/news/minister-aliu-prasanata-na-ispitot-za-administrativni-sluzbenici-otsega-ke-bidat-i-na-albanski-jazik.nspk>.

55 'Pesë zgjidhje ligjore nga MSHIA për RAP-in dhe transformimin digjital (Пет законски решенија од МИОА за РЈА и дигитална трансформација)', *Faqja zyrtare e Ministrisë së Shoqërisë së Informacionit dhe Administratës*, 6 dhjetor 2023, <https://mioa.gov.mk//mk-MK/news/pese-zgjidhje-ligjore-nga-mshia-per-rap-dhe-digjitalizimin.nspk>.

56 'U mbajt seanca konstituive e Sekretariatit për RAP (Одржана конститутивната седница на Секретаријатот за РЈА)', *Faqja zyrtare e Ministrisë së Shoqërisë Informatike dhe Administratës*, 14 dhjetor 2023, <https://mioa.gov.mk//mk-MK/news/odrzana-konstitutivnata-sednica-na-sekretarijatot-za-rja.nspk>.

57 'U mbajt seanca konstituive e Këshillit për Reforma në Administratën Publike (Се одржаа конститутивната седница на Советот за reforma во јавната администрација)', *Faqja zyrtare e Ministrisë së Shoqërisë së Informacionit dhe Administratës*, 26 dhjetor 2023, <https://mioa.gov.mk//mk-MK/news/se-odrzaa-konstitutivnata-sednica-na-sovetot-za-reforma-vo-javnata-administracija.nspk>.

Kapitulli 23

Funksionimi i Gjyqësorit

Dokumente strategjike

Pas një vonese të gjatë, më 26 dhjetor 2023, Qeveria shqyrtoi dhe miratoi Strategjinë e Zhvillimit të Sektorit të Drejtësisë (2024-2028) me një Plan Veprimi,⁵⁸ i cili më pas u prezantua zyrtarisht për publikun më 28 dhjetor 2023, nga Ministri i Drejtësisë dhe Kryetari i grupit të punës që përgatiti strategjinë.⁵⁹ Në konferencën për shtyp ndër të tjera u theksua se strategjia është në përputhje me rekomandimet e misionit të vlerësimit për Këshillin Gjyqësor, i cili u mor në fillim të muajit.⁶⁰

Organet menaxhuese

Për të trajtuar mangësitë e identifikuara legjislative brenda Këshillit Gjyqësor, siç theksohet në raportin vjetor të Komisionit Evropian (KE) për Maqedoninë e Veriut, më 9 nëntor 2023 u krijua një grup pune.⁶¹ Ky grup, i përbërë nga përfaqësues të gjyqësorit, akademisë dhe shoqërisë civile, u ngarkua me formulimin e ndryshimeve në Ligjin për Këshillin Gjyqësor.⁶²

Pas një periudhe të zgjatur neglizhence në lidhje me një sfidë ligjore për shkarkimin e ish kryetares të Këshillit Gjyqësor,⁶³ Gjykata Administrative dha një vendim përfundimtar më 29 dhjetor 2023, duke e konsideruar të paligjshëm vendimin e shkarkimit.⁶⁴ Ky vendim i pakthyeshem e riktheu kryetarin e larguar në pozitën e tij.⁶⁵ Rrjedhimisht, anulimi i shkarkimit ngriti shqetësime publike në lidhje me vlefshmërinë e të gjitha veprimeve të ndërmarra gjatë periudhës nga emërimi i kryetares së re të Këshillit Gjyqësor deri në dorëheqjen e saj.⁶⁶

58 'Nga takimi i Qeverisë: Çmimet e produkteve bazike ushqimore, ujit, pijeve të gazuara dhe të pagazuara dhe birrës mbeten të ngrira deri më 31 janar (Od vladinata sednica: Cenite na osnovnite prehranbeni proizvodi, voda, negazirani i gazirani pijalanci i pivo остануваат замрзнати до 31 јануари)', *Faqja zyrtare e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 26 dhjetor 2023, <https://vlada.mk/node/35627>.

59 'Strategjia për Zhvillimin e Sistemit të Drejtësisë është një udhërrëfyes për rivendosjen e besimit të qytetarëve në gjyqësor (Strategijata za razvoj na pravosudniot sistem e patokaz za vrankaње na doverбата na graѓanite vo sudstvoto)', *Makfax*, 28 dhjetor 2023, <https://bit.ly/48JlITV>.

60 Ibid.

61 'Ministria e Drejtësisë formon një grup pune për reformën e Këshillit Gjyqësor (МП формира работна група за реформа на Судскиот совет)', *Faqja zyrtare e Ministrisë së Drejtësisë*, 1 nëntor 2023, <https://www.pravda.gov.mk/vest/6615>.

62 'Profesorë dhe avokatë të famshëm do të reformojnë Këshillin Gjyqësor (Познати професори и правници ќе го реформираат Судскиот совет)', *A1 On*, 9 nëntor 2023, <https://a1on.mk/macedonia/poznati-profesori-i-pravnici-kje-go-reformiraat-sudski-ovet/>.

63 'Ish-kryetarja e Këshillit Gjyqësor, Vesna Dameva, paraqiti një ankesë penale në Prokurorinë e Shkupit dhe një padi në Gjykatën Administrative në lidhje me shkarkimin e saj (Експретседателката на Судскиот совет, Весна Дамева поднесе кривична пријава до Скопското обвинителство и тужба до Управниот суд за нејзино разрешување)', *Sakam Da Kazam*, 19 maj 2023, <https://avbc.me/H13YY6sg>.

64 'Njoftim për publikun (Соопштение за јавност)', *Faqja zyrtare e Gjykatës Administrative të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 3 janar 2024, <https://bit.ly/3vqSCWJ>.

65 'Shkarkimi i paligjshëm i Vesna Damevës u anulua, me vendim të Gjykatës Administrative, ajo kthehet në pozitën e kryetares në Këshillin Gjyqësor (Поништено незаконското разрешување на Весна Дамева, со пресуда од Управниот суд таа се враќа на претседателското место во Судскиот совет)', *Sakam Da Kazam*, 29 dhjetor 2023, <https://bit.ly/3tQwWD5>.

66 'Këshilli Gjyqësor: Të gjitha vendimet e marra nga Këshilli si organ kolektiv janë të vlefshme (Судски совет: Важат сите одлуки донесени од Советот како колективно тело)', *Sloboden Peçat*, 5 janar 2024, <https://www.slobodenpecat.mk/sudski-sovet-vazhat-site-odlu-ki-doneseni-od-sovetot-kako-kolektivno-telo/>.

Pas përfundimit të mandatit të anëtarit të Këshillit për Prokurorë Publikë që përfaqëson zonën e Prokurorisë së Lartë Publike Shtip (selia zgjedhore numër katër) në fund të vitit, më 15 dhjetor 2023, Këshilli⁶⁷ zgjodhi një anëtar të ri nga tre kandidatët e regjistruar⁶⁸ pas një procesi të shpallur publikisht⁶⁹

Pavarësia dhe paanshmëria

Pas shqyrtimit të raportit nga Këshilli Gjyqësor për kryetarin e Gjykatës Themelore të Kavadarit dhe materialeve shoqëruese,⁷⁰ Ministri i Drejtësisë konstatoi se kryetari i Gjykatës Themelore të Kavadarit kishte shkelur standardet e integritetit, duke çuar në shkarkimin e tij nga pozita e anëtarit dhe kryetarit të Këshillit për Koordinimin e Teknologjisë së Informacionit dhe Komunikimit në Organet e Sistemit të Drejtësisë (Këshilli i TIK-ut).⁷¹ Ministri filloi procedurat për vlerësimin e llogaridhënies së gjyqtarit dhe filloi hartimin e një rregulloreje të re për Këshillin e TIK-ut. Duke shprehur shqetësime në lidhje me pretendimet e ministrit në lidhje me punën e Këshillit të TIK-ut dhe duke e konsideruar të papërshtatshëm bashkëpunimin e tyre të mëtejshëm në Këshill, dy anëtarët që përfaqësojnë Këshillin Gjyqësor brenda Këshillit të TIK-ut zgjodhën të japin dorëheqjen.⁷²

Pas vitesh kritika dhe ankesa për ndryshime në dispozita të caktuara të Kodit të Etikës për Prokurorët Publikë, Shoqata e Prokurorëve Publikë propozoi ndryshime në Kodin e Etikës për Prokurorët Publikë, duke u fokusuar në rekomandimin e Grupit të Shteteve kundër Korrupsionit (GRECO).⁷³ Këshilli i Prokurorëve Publikë miratoi këto ndryshime më 8 nëntor 2023,⁷⁴ duke trajtuar çështje si përcaktimi i “mikpritjes” dhe modifikimi i ndalimeve në nene të veçanta.⁷⁵

67 ‘Njoftim (Соопштение)’, *Faqja zyrtare e Këshillit të Prokurorëve Publikë të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 15 dhjetor 2023, <https://bit.ly/47yTnuv>.

68 ‘Lista e kandidatëve të regjistruar për anëtar të Këshillit të prokurorëve publikë të RMV-së, nga radhët e prokurorëve publikë nga fusha e Prokurorisë së Lartë Publike Shtip, me seli zgjedhore nr. 4 (Кандидатска листа од пријавените кандидати за член на Советот на јавните обвинители на РСМ, од редот на јавните обвинители од подрачјето на Вишото јавно обвинителство Штип, со изборно место бр. 4)’, 4 dhjetor 2023, <https://bit.ly/3NZsN6H>.

69 ‘Shpallje për zgjedhjen e anëtarit të Këshillit të Prokurorëve Publikë të RMV-së, nga radhët e prokurorëve publikë nga fusha e Prokurorisë së Lartë Publike Shtip, me seli zgjedhore nr. 4 (Оглас за избор на член на Советот на јавните обвинители на РСМ, од редот на јавните обвинители од подрачјето на Вишото јавно обвинителство Штип, со изборно место бр. 4) (Këshilli i Prokurorëve Publikë të Republikës së Maqedonisë së Veriut, 30 tetor 2023), <https://bit.ly/47yT4zR>.

70 Angella Delevska dhe Beba Zhagar, ‘Raporti në hije për Kapitullin 23 për periudhën midis tetorit 2022 dhe shtatorit 2023’ (Instituti i Politikave Evropiane (EPI)—Skopje, 29 dhjetor 2023), <https://epi.org.mk/post/25518>.

71 ‘Lloga shkarkoi Kryetarin e Këshillit të TIK, gjyqtarin Lazar Nanev (Лoгa гo paзpeши пpeтceдaтeлoт нa Coвeтoт нa ИКТ, cудијaтa Лaзaр Нaнeв)’, *A1 On*, 6 nëntor 2023, <https://a1on.mk/macedonia/loga-go-razreshi-pretседателот-na-sovetot-na-iks-sudijata-lazar-nanev/>.

72 ‘Gjyqtarja Lloreta Gorgieva dhe mr. Miljazim Mustafa i dorëzuan dorëheqjet e tyre Ministrin të Drejtësisë Krenar Lloga (Судијата Лорета Горгиева и м-р Миљазим Мустафа поднесоа оставки до Министерот за правда, Кренар Лога)’, *Faqja zyrtare e Këshillit Gjyqësor të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 10 nëntor 2023, <https://bit.ly/48ul6hc>.

73 Kontributi në Raportin në hije nga Shoqata e Prokurorëve Publikë të Republikës së Maqedonisë së Veriut, 29.11.2023

74 ‘Njoftim (Соопштение)’, *Faqja Zyrtare e Këshillit të Prokurorëve Publikë të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 8 nëntor 2023, <https://bit.ly/3GmL1ul>.

75 Me ndryshimet neni 10 paragrafi 6 lexon “Prokurorët publikë në paraqitjet publike duhet të kenë kujdes që të mos dëmtojnë reputacionin e tyre profesional dhe personal, si dhe reputacionin e Prokurorisë Publike dhe Këshillit të Prokurorëve Publikë”. Shoqata e prokurorëve publikë të Republikës së Maqedonisë së Veriut, ‘Kodi i etikës për ndryshimin dhe plotësimin e Kodit të etikës së prokurorëve publikë të Republikës së Maqedonisë së Veriut (Етички кодекс за изменување и дополнување на Етичкиот кодекс на јавните обвинители на Република Северна Македонија) (Këshilli i prokurorëve publikë të Republikës së Maqedonisë së Veriut, tetor 2023), <https://bit.ly/3TWpuB9>.

Llogaridhënia

Pretendimet për presion politik ndaj gjyqtarëve të Gjykatës Supreme, të zbuluara nga kryetarja e gjykatës në një intervistë,⁷⁶ kanë bërë që një anëtar i Këshillit Gjyqësor të fillojë një hetim për llogaridhënien e saj.⁷⁷ Baza e deklaruar për këtë hetim përfshin mospjesëmarrjen e saj në seancat e Këshillit Gjyqësor,⁷⁸ si dhe mospjesëmarrjen e saj në një seancë në të cilën ajo ishte ftuar nga këshilli pas paraqitjes së pretendimeve.⁷⁹ Dispozitat kushtetuese që lejojnë anëtarët ex officio, si Kryetarja e Gjykatës Supreme dhe Ministri i Drejtësisë, të abstenojnë nga seancat e këshillit konsiderohen si praktikë e mirë për minimizimin e mundshëm të ndikimit të jashtëm.⁸⁰ Nën dritën e këtyre konsideratave, Komisioni i Llogaridhënies nxitet të miratojë një qasje të kujdesshme dhe transparente, në përputhje me standardet e pranuar të qeverisjes dhe pavarësisë së gjyqësorit dhe duke marrë parasysh praktikat e Gjykatës Evropiane të Drejtave të Njeriut (GJEDNJ).⁸²

Në një zhvillim të lidhur, vendimi i Këshillit Gjyqësor për uljen e pagës së një gjyqtari me 20% për gjashtë muaj, duke përmendur vonesat në lëndën “Target-Fortresa”,⁸³ shkaktoi shqyrtim publik për shkak të mospërputhjeve të perceptuara në veprimet disiplinore.⁸⁴ Njëkohësisht, Këshilli i Prokurorëve Publik njëzëri shkarkoi ish-kreun e Prokurorisë Themelore Publike për Ndjekjen e Krimit të Organizuar dhe Korrupsionit (PTHPNKOK), e cila zgjodhi pensionimin në vend të apelimit të vendimit.⁸⁵ Mosmarrëveshjet e vazhdueshme midis Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së Drejtësisë,⁸⁶ veçanërisht në lidhje me përjashtimin e një anëtari të Këshillit të TIK, kanë eskaluar, me Këshillin Gjyqësor që pretendon shkelje të standardeve ligjore dhe etike nga Ministri.⁸⁷

76 ‘Kërcënimi politik i shkarkimit të gjyqtarëve suprem është i pranishëm, por nuk ka asnjë arsye për të ringjallur shfuqizimin e Gruevskit, thotë Kryetarja e Gjykatës Supreme, Besa Ademi (Присутна е политичката закана за разрешување на врховни судии, ама нема основ да оживее аболицијата на Груевски, вели претседателката на Врховниот суд, Беса Адеми)’, *Sakam Da Kazam*, 3 nëntor 2023, <https://bit.ly/47tO7s3>.

77 ‘Kryetarja e Gjykatës Supreme, Besa Ademi, mori iniciativë për shkarkim në Këshillin Gjyqësor, pas paralajmërimit të presioneve dhe kërcënimeve nga zyrtarët (Претседателката на Врховниот суд, Беса Адеми, доби иницијатива за разрешување во Судскиот совет, откако предупреди за притисоци и закани од функционерите)’, *Sakam Da Kazam*, 28 nëntor 2023, <https://bit.ly/3Ua6S0F>.

78 ‘Grupi Bluprint për reforma gjyqësore bëri thirrje për trajtim të kujdesshëm në procedurën për përcaktimin e përgjegjësisë së Kryetares të Gjykatës Supreme të Republikës së Maqedonisë së Veriut (Блупринт групата за реформи во правосудството повика на внимателно постапување во постапката за утврдување одговорност на претседателката на Врховен суд на Република Северна Македонија)’, *Faqja zyrtare e Shoqatës Maqedonase të Juristëve të Rinj (SHMJR)*, 29 dhjetor 2023, <https://myla.org.mk/49779/>.

79 ‘Njoftim (Соопштение)’, *Faqja zyrtare e Këshillit Gjyqësor të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 3 nëntor 2023, <https://bit.ly/3vtOupb>.

80 ‘Misioni vlerësues i BE-së thotë se Besa Ademi nuk e shkel ligjin duke mos marrë pjesë në seancat e Këshillit Gjyqësor (Оценката мисија на ЕУ вели дека Беса Адеми не го крши законот со неодањето на седниците на Судскиот совет)’, *360 Stepeni*, 21 dhjetor 2023, <https://360stepeni.mk/otsenskata-misija-na-eu-veli-deka-besa-ademi-ne-go-krshi-zakonot-so-neodeneto-na-sednitsite-na-sudskiot-sovet/>.

81 ‘DOKUMENTI PUNUES I STAFIT TË KOMISIONIT- Raporti i Maqedonisë së Veriut 2023’, 8 nëntor 2023, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7a850ca0-7eee-11ee-99ba-01aa75ed71a1/language-en>.

82 ‘Grupi Bluprint për reforma gjyqësore bëri thirrje për trajtim të kujdesshëm në procedurën për përcaktimin e përgjegjësisë së Kryetares të Gjykatës Supreme të Republikës së Maqedonisë së Veriut (Блупринт групата за реформи во правосудството повика на внимателно постапување во постапката за утврдување одговорност на претседателката на Врховен суд на Република Северна Македонија)’, *Faqja zyrtare e Këshillit Gjyqësor të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, <https://bit.ly/48Q2Y0q>.

83 ‘Njoftim nga Sesioni i 465-të i Këshillit Gjyqësor të RMV-23.11.2023 (Соопштение од 465-та седница на Судскиот совет на РСМ - 23.11.2023 Година)’, *Faqja zyrtare e Këshillit Gjyqësor të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, <https://bit.ly/48Q2Y0q>.

84 Publiku reagoi për faktin se gjyqtarët Lidija Nedelkova dhe Sofia Laliqiu u shkarkuan në vitin 2021 për shkak të shkeljeve të vogla disiplinore. ‘Nevojiten tetë vota për të shkarkuar një gjyqtar, dhe në rastin e Enver Bexhetit nuk kishte mjaftueshëm, thotë Kryetari i Këshillit Gjyqësor (Потребни се осум гласа за разрешување судија, а во случајот со Енвер Беџети немаше – вели претседателот на Судскиот совет)’, *360 Stepeni*, 27 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/potrebni-se-osum-glasa-za-razreshuvane-sudija-a-vo-sluchajot-so-enver-bedheti-nemashe-veli-pretседателот-na-sudskiot-sovet/>.

85 ‘Ruskovska: Pas vendimit për shkarkim, dal në pension (Русковска: По одлуката за разрешување, одам во пензија)’, *Deutsche Welle*, 23 nëntor 2023, https://www.dw.com/mk/vilma-ruskovska-odlukata-za-razreshuvane-e-ocekuvana-odam-vo-penzija/a-67531011?maca=maz-rss-maz-pol_makedonija_timemk-4727-xml-mrss.

86 ‘Këshilli Gjyqësor nuk ka ndërment të “luftojë” me Ministrin e Drejtësisë, Lloga (Судскиот совет нема намера да „војува“ со министерот за правда, Лога)’, *Faqja zyrtare e Këshillit Gjyqësor të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 7 nëntor 2023, <https://bit.ly/3RWwpHH>.

87 ‘Këshilli Gjyqësor mbi kërkesën e ministrit Лога për përjashtimin e anëtarit nga Komisioni i Gazetarëve (Судски совет за барањето на министерот Лога за изземање на член од Комисија на извештители)’, *Faqja zyrtare e Këshillit Gjyqësor të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 28 nëntor 2023, <https://bit.ly/48Rulb0>.

Profesionalizmi dhe kompetenca

Gjatë periudhës raportuese, Këshilli Gjyqësor përfundoi zgjedhjen e shumëpritur të tetë gjyqtarëve të Gjykatës së Apelit të Shkupit, të filluar më 5 korrik 2021.⁸⁸ Megjithatë, procesi u njollosh nga parregullsitë. Këshilli Gjyqësor fillimisht miratoi qasje divergjente në ankesat e gjyqtarëve kandidatë për listat e rënditjes, duke dhënë dy vendime kontradiktore për të njëjtën çështje dhe duke revokuar vendimet pa bazën dhe procedurën e duhur ligjore.⁸⁹ Pastaj, në ditën e zgjedhjeve, ndodhi një ndryshim i listës së rangimit të kandidatëve pa një shpjegim.⁹⁰

Në të njëjtën periudhë kohore, u zgjedhën dhjetë gjyqtarë, përfshirë kryetarët e Gjykatës Themelore të Kumanovës dhe Gjykatës Themelore Civile në Shkup.⁹¹ Raportet e mediave mbi kryetarin e Gjykatës Themelore të Kumanovës, i cili më parë kishte shërbyer si ushtrues i detyrës, theksuan gjetjet e abuzimit të sistemit të automatizuar të informacionit për menaxhimin e lëndëve gjyqësore (AKMIS), shkeljen e reputacionit të funksionit gjyqësor, konfliktet ndërpersonale dhe shkeljet e parimit të mosdiskriminimit.⁹² Ndërkohë, kryetari i Gjykatës Themelore Civile në Shkup e gjeti veten të përfshirë në një skandal seksual, duke tërhequr mbulimin mediatik dhe duke nxitur paraqitjen e një ankese zyrtare.⁹³

Në zgjedhjet për prokuror publik, Këshilli i Prokurorëve Publik zgjodhi dy individë secili për Prokurorinë Publike të Republikës së Maqedonisë së Veriut, Prokurorinë Themelore Publike në Gostivar dhe Prokurorinë e Lartë Publike në Gostivar.⁹⁴ Përveç kësaj, një prokuror publik u zgjodh në Prokurorinë Themelore

88 'Njoftim nga Seanca e 464-të e Këshillit Gjyqësor të RMV- 15.11.2023 (Соопштение од 464-та седница на Судскиот совет на РСМ - 15.11.2023)', *Faqja zyrtare e Këshillit Gjyqësor të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, <https://bit.ly/3O30m7P>.

89 Në seancën e 460-të të mbajtur më 18 dhe 19 tetor 2023, Këshilli Gjyqësor diskutoi nëse konfirmimi nga Akademia e Gjyqtarëve dhe Prokurorëve Publikë duhet të konsiderohet provë e mjaftueshme që kandidatët kanë përgatitur materiale arsimore dhe kanë marrë trajnime, ose të njëjtët kandidatë duhet të paraqesin edhe prova të tjera. Para votimit dhe vendimmarrjes, tre anëtarë të Këshillit u larguan nga seanca, pas së cilës në seancë mbetën gjithsej nëntë anëtarë me të drejtë vote, domethënë Këshilli kishte kuorum për vendimmarrje. Në një situatë të tillë, Këshilli vendosi me pesë vota «për» dhe katër «kundër» për respektimin e deklaratës ankimore të kandidatit dhe të pranojë konfirmimin nga Akademia si provë. Pas kësaj, disa nga anëtarët e Këshillit reagues se Këshilli më parë kishte marrë një vendim të kundërt për të njëjtën çështje, sipas të cilit certifikatat e tilla nuk u pranuan si provë e materialeve të përgatitura arsimore dhe marrjen e trajnimeve. Duke ndërprerë seancën dhe duke e rifilluar atë më 19 tetor 2023, Këshilli votoi përsëri për të njëjtën çështje dhe mori një vendim të ndryshëm, domethënë me pesë vota «për» dhe shtatë «kundër», konfirmimi nga Akademia nuk u pranua si provë e trajnimit të mbajtur dhe materialeve arsimore të përgatitura. 'Njoftim për publikun (Соопштение за јавност)' (Koalicioni 'Të gjithë për gjykim të drejtë', 19 tetor 2023), <https://drive.google.com/file/d/17SLA7t6nuXXSgdDhwWaBcz3W1N3phrN/view>.

90 Në vend të kësaj, anëtarët e Këshillit treguan se për shkak të mangësive në metodologjinë e renditjes së kandidatëve, «parametrat dhe kriteret e tjera do të jenë vendimtare», pa specifikuar se cilat kriterë dhe cilat rregullore janë në diskutim. 'Njoftim për publikun (Соопштение за јавност)', Faqja zyrtare në Facebook e Koalicioni 'Të gjithë për gjykim të drejtë', 15 nëntor 2023, <https://bit.ly/3tTVLy3>.

91 'Deklaratë solemne e kryetarëve të sapozgjedhur të Gjykatës së Apelit Shkup dhe Gjykatës Themelore Kumanovë (Свечена изјава на новоизбраните претседатели на Апелационен суд Скопје и Основен суд Куманово)', *Faqja zyrtare e Këshillit Gjyqësor të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 17 nëntor 2023, <https://bit.ly/3vxNssa>; 'Deklaratë solemne e kryetarëve të sapozgjedhur të Shtatë Gjykatave (Свечена изјава на новоизбраните претседатели на Апелационен суд Скопје и Основен суд Куманово)', *Faqja zyrtare e Këshillit Gjyqësor të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 22 nëntor 2023, <https://bit.ly/3TT3GX0>; 'Deklaratë solemne e kryetarit të sapozgjedhur të Gjykatës së Apelit të Shtipit (Свечена изјава на новоизбраните претседатели на Апелационен суд Скопје и Основен суд Куманово)', *Faqja zyrtare e Këshillit Gjyqësor të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 20 tetor 2023, <https://bit.ly/3vBXWXd>.

92 'Marrëdhëniet ndërpersonale në Gjykatën e Kumanovës «u ndozën» („Разгорени“ меѓучовечките односи во кумановскиот суд“)', *Radio Evropa e Lirë*, 12 korrik 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/razgoreni-megjuchovechkite-odnosi-vo-kumanovskiot-sud-/32498983.html>.

93 'Kryetari i ri i Gjykatës Civile është Besnik Avdija, kundër të cilit është paraqitur parashtrës për skandale seksuale (Нов претседател на Граѓанскиот суд е Бесник Авдија, за кого беше поднесена претставка за секс-скандал)', *Fokus*, 8 nëntor 2023, <https://fokus.mk/nov-pretседатel-na-graganskiot-sud-e-besnik-avdija-za-kogo-beshe-podnesena-pretstavka-za-navoden-luboven-skandal/>.

94 'Vendimi për zgjedhjen e dy prokurorëve publikë në Prokurorinë Publike të Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe dy prokurorëve publikë në Prokurorinë e Lartë Publike në Gostivar (Одлука за избор на двајца јавни обвинители во Основното јавно обвинителство Гостивар, еден јавен обвинител во Основното јавно обвинителство Скопје и еден јавен обвинител во Основното јавно обвинителство Струга)', *Faqja zyrtare e Këshillit të Prokurorëve Publikë të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 20 dhjetor 2023, <https://bit.ly/3tTz6lq>; 'Vendimi për zgjedhjen e dy prokurorëve publikë në Prokurorinë Themelore Publike Gostivar, një prokuror publik në Prokurorinë Themelore Publike Shkup dhe një prokuror publik në Prokurorinë Themelore Publike Strugë (Одлука за избор на двајца јавни обвинители во Основното јавно обвинителство Гостивар, еден јавен обвинител во Основното јавно обвинителство Скопје и еден јавен обвинител во Основното јавно обвинителство Струга)', *Faqja zyrtare e Këshillit të Prokurorëve Publikë të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 27 tetor 2023, <https://bit.ly/41WTSa>.

Publike në Shkup dhe Prokurorinë Themelore Publike në Strugë.⁹⁵ Për më tepër, procedura për Prokurorin e ri Publik të Republikës së Maqedonisë së Veriut filloi për shkak se mandati i ushtruesit të detyrës skadon më 25 dhjetor 2023. Tre kandidatë kanë aplikuar për shpalljen e publikuar nga Kuvendi më 29 nëntor 2023.⁹⁶ Megjithatë, vetëm një kandidat mori mendim pozitiv nga Këshilli i Prokurorëve Publikë,⁹⁷ ndërsa kandidatura e njërit prej kandidatëve të mbetur u refuzua për shkak të dokumentacionit jo të plotë.⁹⁸ Këshilli i Prokurorëve Publikë pritet të paraqesë propozimin e tij për Prokurorin e ri Publik në Qeveri, dhe më pas, propozimi do t'i nënshtrohet votimit në Kuvend. Për shkak të kohëzgjatjes së zgjatur të procesit dhe afateve ligjore, si dhe në përgjigje të publikimit të vonuar të shpalljes nga Kuvendi,⁹⁹ është emëruar një prokuror publik shtetëror i përkohshëm deri në përfundimin e procedurës zgjedhore.¹⁰⁰

Cilësia e drejtësisë

Pas përfundimit të testit psikologjik¹⁰¹ dhe testit të integritetit¹⁰² nga kandidatët e regjistruar në shpalljen publike për pranimin e 130 pjesëmarrësve në gjeneratën e nëntë të trajnimit fillestar në Akademinë për Gjyqtarë dhe Prokurorë Publikë, u identifikua një vonesë në kalimin e testit të kualifikimit.¹⁰¹ Kontrata e mëparshme për prokurimin publik të shërbimeve që lidhen me mirëmbajtjen e softuerit për provimet e institucioneve shtetërore ka skaduar. Aktualisht është duke u zhvilluar procesi i hartimit të dokumentacionit të tenderit për një kontratë të re.¹⁰² Në përgjigje, Qeveria, përmes një shkrese të datës 26 dhjetor 2023, udhëzoi Akademinë të administrojë provimin në format letre, duke përdorur një lexues elektronik deri në përfundimin e procedurës së prokurimit.¹⁰³

95 'Vendimi për zgjedhjen e dy prokurorëve publikë në Prokurorinë Themelore Publike Gostivar, një prokuror publik në Prokurorinë Themelore Publike Shkup dhe një prokuror publik në Prokurorinë Themelore Publike Strugë (Одлука за избор на двајца јавни обвинители во Основното јавно обвинителство Гостивар, еден јавен обвинител во Основното јавно обвинителство Скопје и еден јавен обвинител во Основното јавно обвинителство Струга)'.
96 'Vendimi për shpalljen e emërimit të prokurorit publik të Republikës së Maqedonisë së Veriut (Одлука за огласување на именување на јавен обвинител на Република Северна Македонија)', *Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut* nr. 251/2023.

97 'Raichevikj dhe Fetaj reagojnë ndaj vendimit të Këshillit të Prokurorëve Publikë (Раичевиќ и Фетај реагираат на одлуката на Советот на јавни обвинители)', *Mkd.Mk*, 28 dhjetor 2023, <https://mkd.mk/raichevik-i-fetaj-reagiraat-na-odlukata-na-sovetot-na-javni-obviniteli/>.

98 Kandidatja për prokurorë publike Fatime Fetaj kërkoj nga Këshilli i Prokurorëve Publik të rishqyrtojë vendimin për refuzimin e kandidaturës së saj për shkak të mungesës së certifikatës së njohjes së gjuhës maqedonase dhe certifikatës së aftësisë afariste. 'Fatime Fetaj pyet se si dokumentet e saj kaluan kontrollin e rreptë në Kuvend, ndërsa Këshilli i shpalli ato të paplota dhe e skualifikoi atë si Prokurorë Publike (Фатиме Фетај прашува како нејзините документи поминале на строга контрола во Собранието, а Советот и ги прогласи за некомплетни и ја дисквалификува за државен обвинител)', *Sakam Da Kazam*, 27 dhjetor 2023, <https://bit.ly/47uY-LyE>.

99 'Ushtruesi i detyrës së Prokurorit Publik në vendin e Joveskit- Partitë nuk po nxitojnë të emërojnë një kryetar të ri të PPRMV-së para zgjedhjeve (На повидок в.д. државен обвинител на местото на Јовески- на партиите не им се брза пред избори да назначат нов шеф На ЈО)', *Prizma/Rrjeti Ballkanik i Gazetarëve Hulumtues (BIRN) Maqedoni* (blog), 11 dhjetor 2023, <https://prizma.mk/na-poviodok-v-d-drzhaven-obvinitel-na-mestoto-na-joveski/>.

100 'Vendimi për thirrjen e seancës së nëntëdhjetë e tretë të Këshillit të Prokurorëve Publikë (Одлука за свикнување на деведесет и третата седница на Советот на Јавни Обвинители)', *Faqja zyrtare e Këshillit të Prokurorëve Publikë të Republikës së Maqedonisë së Veriut* (blog), 22 dhjetor 2023, <https://bit.ly/41YiLZI>.

101 'Njoftim nga Komisioni i Pranimi (Известување Од приемната комисија)', *Faqja zyrtare e Akademisë për Gjyqtarët dhe Prokurorët Publikë "Pavell Shatev"* (blog), 25 dhjetor 2023, <https://bit.ly/3HhkDD1>.

102 Ibid.

103 'Njoftimi për dinamikën e re kohore për kryerjen e pjesës së mëtejshme të provimit pranues (Известување за нова временска динамика за спроведување на понатамошниот дел од приемниот испит)', *Faqja zyrtare e Akademisë për Gjyqtarët dhe Prokurorët Publikë "Pavell Shatev"* (blog), 28 dhjetor 2023, <https://bit.ly/48p5Kud>.

Efikasiteti

Pavarësisht nga krijimi i një grupi pune midis Qeverisë dhe Sindikatës së Punëtorëve në Administratë, Organeve Gjyqësore dhe Shoqatave të Qytetarëve të Maqedonisë (PAOGJSHQ) për të trajtuar kërkesat e shërbimit të prokurorisë gjyqësore dhe publike, së bashku me punonjësit e tjerë të administratës shtetërore,¹⁰⁴ nuk u arrit asnjë konsensus.¹⁰⁵ Pakënaqësia u eskalua pas miratimit të Buxhetit të vitit 2024 nga Qeveria,¹⁰⁶ i cili nuk përfshiu ndryshime sipas kërkesave të shërbimeve shtetërore të treguara. Si rezultat, protestat vazhduan për shkak të mungesës së perceptuar të reagimit ndaj shqetësimeve dhe kërkesave të punonjësve.¹⁰⁷

Më 12 dhjetor 2023, u emërua një gjyqtar i ri kushtetues, duke plotësuar një pozitë vakante që kishte ekzistuar që nga janari 2022.¹⁰⁸ Megjithatë, prokurori publik i shtetit doli në pension para se Kuvendi të mund të rifillonte diskutimet për emërimin e tij si gjyqtar kushtetues, duke e lënë pozitën vakante.¹⁰⁹

104 'Me një grup pune, do të kërkohet zgjidhje për problemet e administratës të gjykatës (Со работна група ќе се бара решение за проблемите на судската администрација)', *Nezavisen*, 3 tetor 2023, <https://nezavisen.mk/so-rabotna-grupa-kje-se-bara-reshenie-za-problemite-na-sudskata-administracija/>.

105 'Nuk ka marrëveshje midis Sindikatës së PAOGJSHQ dhe qeverisë për paga më të larta (Нема договор меѓу УПОЗ и Владата за повисоки плати)', *Radio Evropa e Lirë*, 1 nëntor 2023, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/32666204.html>.

106 'Nga sesioni i 199-të i Qeverisë: Propozimi i buxhetit për vitin 2024 u përcaktua për realizimin e nevojave të qytetarëve dhe rritjen e ekonomisë; Çmimet e ngrira të frutave dhe perimeve do të jenë gjithashtu të vlefshme në dhjetor (Од 199-та владина седница: Утврден е предлог буџетот за 2024 година за реализација на потребите на граѓаните и раст на економијата; замрзнатите цени на овошје и зеленчук ќе важат и во декември)', *Faqja zyrtare e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut* (blog), 14 nëntor 2023, <https://vlada.mk/node/35153>.

107 'Protestë e madhe nga Sindikata e PAOGJSHQ (Голем протест на Синдикатот на УПОЗ)', Uebfaqja Zyrtare e Sindikatës së Punëtorëve në Administratë, Autoriteteve Juridike dhe Shoqatave të Qytetarëve të Maqedonisë (Sindikata e PAOGJSHQ), 4 dhjetor 2023, <https://www.upoz.org.mk/mk/novosti/375-golem-protest-na-sindikatot-na-upoz>.

108 'Jadranka Daboviq-Anastasovska u zgjodh gjyqtare kushtetuese (Јадранка Дабовиќ-Анастасовска избрана за уставна судија)', *360 Stepeni*, 12 dhjetor 2023, <https://360stepeni.mk/jadranka-dabovik-anastasovska-izbrana-za-ustavna-sudijka/>.

109 'Joveski, në vend që të jetë gjyqtar kushtetues, po nxiton të dalë në pension? (Јовески наместо уставен судија, ита кон пензија?)', *Sloboden Pecat*, 6 shtator 2023, <https://www.slobodenpecat.mk/joveski-namesto-ustaven-sudija-ita-kon-penzija/>.

Lufta Kundër Korrupsionit

Gjatë Këshillit Ministror të OSBE-së në Shkup, ministra të punëve të jashtme nga rajoni nënshkruan një deklaratë për luftën kundër korrupsionit, duke u përqëndruar në hetimet financiare dhe digjitalizimin dhe rikuperimin e pasurisë së fituar përmes aktiviteteve kriminale.¹¹⁰

Vlerësimi i GRECO zbuloi se Maqedonia e Veriut zbatoi vetëm 13 nga 23 rekomandimet për parandalimin e korrupsionit nga raporti i pajtueshmërisë nga raundi i pestë i vlerësimit në mënyrë të kënaqshme.¹¹¹

Raporti i fundit i Komisionit Evropian për vendin shprehu shqetësime në lidhje me nivelin e përgatitjes së vendit, të vlerësuar si 'deri diku dhe të moderuar' në luftën kundër korrupsionit. Ai përmendi vonesat dhe kthimet në gjykimet e rasteve të korrupsionit të profilit të lartë dhe ndryshimet e përsheptuara të Kodit Penal që ndikojnë në lëndë të tilla dhe në parashkrimin e tyre.¹¹²

Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit

Më 7 nëntor u publikua njoftimi publik për zgjedhjen e përbërjes së ardhshme të Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit (KSHPK).¹¹³ Pas përzgjedhjes fillestare administrative, në të cilën dëshatuan 15 kandidatë, u zhvilluan intervista me 41 kandidatë midis 23 dhe 25 nëntorit.¹¹⁴ Kryetari i përbërjes aktuale të KSHPK-së vëzhgoi shumë aplikantë të ekspozuar politikisht dhe i kërkoi Komisionit për Zgjedhje dhe Emërimet t'i rezistojë ndikimeve politike.¹¹⁵ Lista e renditjes së kandidatëve e publikuar në fund të nëntorit¹¹⁶ përfshinte katër auditor, dy punonjës të KSHPK-së dhe një gjyqtar.¹¹⁷ Platforma e Organizatave Civile për Luftën kundër Korrupsionit dënoi partishmërinë e perceptuar në procesin zgjedhor, duke shprehur shqetësime në lidhje me objektivitetin dhe paanshmërinë e përbërjes së ardhshme të

110 'Ministrat e punëve të jashtme nga rajoni nënshkruan një deklaratë për të luftuar korrupsionin (Министрите за надворешни работи од регионот потпишаа декларација за борба против корупцијата)', *360 Stepeni*, 30 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/ministrite-za-nadvoreshni-raboti-od-regionot-potpishaa-deklaratsija-za-borba-protiv-korupsijata/>.

111 'GRECO: Maqedonia nuk i ka respektuar plotësisht rekomandimet e Raportit të Vlerësimit në luftën kundër korrupsionit (ГРЕКО: Македонија е недоволно усогласена со препораките од Извештајот за евалуација во борбата против корупција)', *Sitell TV*, 18 tetor 2023, <https://sitell.com.mk/greko-makedonija-e-nedovolno-usoglasena-so-preporakite-od-izveshtajot-za-evaluacija-vo-borbata>.

112 Европска комисија, „Работен документ на комисијата- Извештај Северна Македонија 2023 година (ДОКУМЕНТИ И ПУНËС И СТАФИТ ТË КОМИСИОНИТ – Raporti i Maqedonisë së Veriut 2023)“, 8 nëntor 2023, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_693%20North%20Macedonia%20report.pdf.

113 'Vendimi për publikimin e shpalljes publike për zgjedhjen e Kryetarit dhe anëtarëve të Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit (Одлука за објавување јавен оглас за избор на претседател и членови на Државната комисија за спречување на корупцијата)', *Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut* nr. 234/2023.

114 'Procesverbal i intervistave të zhvilluara me aplikantët në bazë të Vendimit për publikimin e shpalljes publike për zgjedhjen e Kryetarit dhe anëtarëve të Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit (Записник од спроведените интервјуа со кандидатите по Одлука за објавување јавен оглас за избор на претседател и членови на Државната комисија за спречување на корупцијата)', *Faqja zyrtare e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 28 nëntor 2023, <https://www.sobranie.mk/content/ОГЛАС%20КРУПЦИЈА%202023/zapisnikDKSK23.pdf>.

115 'Ivanovska: Shumë persona të ekspozuar politikisht aplikuan për përbërjen e re të KSHPK-së, shpresoj se nuk do të ketë presion gjatë zgjedhjeve (Ивановска: Многу политички експонирани личности се пријавија за новиот состав на ДКСК, се надевам оти нема до има притисоци при изборот)', *360 Stepeni*, 28 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/ivanovska-mnogu-politichki-eksponirani-lichnosti-se-prijavija-za-noviot-sostav-na-dskk-se-nadevam-oti-nema-da-ima-pritisotsi-pri-izborot/>.

116 'Lista e renditjes së kandidatëve për kryetar dhe anëtarë të Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit (Ранг-листа на кандидати за Претседател и членови на Државната комисија за спречување на корупцијата)', *Faqja zyrtare e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 28 nëntor 2023, <https://www.sobranie.mk/content/ОГЛАС%20КОРУПЦИЈА%202023/rang-listaDKSK23.pdf>.

117 'Auditorë, nëpunës civilë dhe një gjyqtar - anëtarët e përbërjes së re të Komisionit Kundër Korrupsionit janë përcaktuar (Ревизори, службеници и судијака – утврдене членовите на новиот состав на Антикорупциска комисија)', *Radio MOF*, 29 nëntor 2023, <https://www.radiomof.mk/revizori-sluzhbenici-i-sudijaka-utvrdeni-chlenovite-na-noviot-sostav-na-antikorupciska-komisija/?fbclid=IwAR2dKaTrpoBFuaXyE6OtzQCF2pbQTsUyXOVogd7aE4Ent5LfnFpSI-qYOZI>.

KSHPK-së.¹¹⁸ Në fund të dhjetorit, Kuvendi miratoi listën e kandidatëve, mandati i të cilëve fillon më 8 shkurt 2024.¹¹⁹

Në pjesën e fundit të nëntorit, një mision ekspertësh i Ndhmës Teknike dhe Shkëmbimit të Informacionit (TAIEX) për konfliktet e interesit u zhvillua në KSHPK, duke u përqëndruar në parandalimin e konflikteve të interesit dhe rritjen e vetëdijes midis personave të emëruar dhe të zgjedhur.¹²⁰

KSHPK-ja njoftoi se duke filluar nga 1 janari 2024, sistemi i ri elektronik për dorëzimin e deklaratës së pasurisë dhe interesave do të operohet përmes <https://imotnasostojba.dksk.mk/>.¹²¹

Me urdhër të KSHPK-së (Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit), Inspektorati Shtetëror i Arsimit shqyrtoi të gjithë dokumentacionin e paraqitur nga kandidatët e mëparshëm të Akademisë për Gjyqtarë dhe Prokurorë Publikë. Gjatë shqyrtimit, u zbulua se një gjyqtar nga Gjykata Themelore Tetovë kishte aplikuar për pozicionin me notë më të lartë se ajo që ishte treguar në diplomën e tij nga Universiteti i Tetovës. Inspektorati Shtetëror i Arsimit e raportoi menjëherë këtë çështje në Prokurorinë Publike kompetente.¹²²

Prokuroria Publike

Ndryshimet e fundit të diskutueshme në Kodin Penal¹²³ kanë sjellë pasoja të rëndësishme për disa raste korrupsioni të profilin të lartë në Maqedoninë e Veriut.

Në rastin “Target-Tvrdina”, gjykata i dha fund procedimit penal për të pandehurit e akuzuar për shoqërim kriminal dhe shpërdorim të pozitës dhe autoritetit zyrtar për shkak të parashkrimit. Kjo përfshinte ish-drejtorin e Administratës për Siguri dhe Kundërzbulim, i cili përcaktoi parashkrimin e krimit të përgjimit të paligjshëm. Në të njëjtën kohë, vazhdon gjykimi për të pandehurit e akuzuar për shkatërrim pajisjesh.¹²⁴

Në rastin “Trezor”, që përfshinte edhe ish-drejtorin e Administratës për Siguri dhe Kundërzbulim, prokurori publik përcaktoi aktakuzën dhe riklasifikoi veprën penale në përputhje me ndryshimet, duke çuar në një kërkesë që Gjykata të zbatojë dënim më të butë për të pandehurit, ndërsa Gjykata shtyu seancën.¹²⁵

118 ‘Platforma e Organizatave Civile për Luftën kundër Korrupsionit dënon ashpër partishmërinë në zgjedhjen e anëtarëve të rinj të KSHPK-së (Платформата на граѓански организации за борба против корупција остро ја осудува партизацијата при изборот на нови членови на ДКСК)’, *Faqja zyrtare e Komitetit të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 30 nëntor 2023, <https://mhc.org.mk/news/platformata-na-graganski-organizacii-za-borba-protiv-korupcija-ostro-ja-osuduva-partizacijata-pri-izborot-na-novi-chlenovi-na-dksk/>.

119 ‘Kuvendi votoi për Komisionin Kundër Korrupsionit të kryesuar nga auditorja Tatjana Dimitrovska (Собранието ја изгласа Антикорупциската комисија на чело со ревизорката Татјана Димитровска)’, *Sakam da kazam*, 22 dhjetor 2023, <https://sdk.mk/index.php/makedonija/sobraniето-ja-izgласа-novata-antikoruptsiska-komisija-na-chelo-so-revizorkata-tatjana-dimitrovska/>.

120 ‘Misioni i ekspertëve të TAIEX për konfliktin e interesit: Analiza e mekanizmave për parandalimin e konflikteve të interesit dhe ngritjen e vetëdijes që synojnë personat e emëruar dhe të zgjedhur (TAIEKС експертска мисија на тема судир на интереси: Analiza на механизми за спречување на конфликт на интереси и подигање на свеста насочена кон именувани и избрани лица)’, *Faqja zyrtare e Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit*, 24 nëntor 2023, <https://bit.ly/48ZM3cn>.

121 ‘Nga data 01.01.2024 do të vihet në funksion sistemi i ri elektronik për dorëzimin e deklaratës së gjendjes pasurisë dhe interesave. (Od 01.01.2024 ќе биде во функција новиот електронски систем за поднесување на изјава за имотна состојба и интереси)’, *Faqja zyrtare e Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit*, 28 dhjetor 2023, <https://bit.ly/3O727Rl>.

122 ‘Gjyqtari Elvedin Ferati nga Gjykata Themelore Tetovë i ka përmirsuar notat e tij në Universitetin e Tetovës duke i shkarravitur ato, konstatoi Komisioni Kundër Korrupsionit (Судијата Елведин Ферати од Основен суд Тетово си ги поправал оценките на Тетовскиот универзитет со пречкртување, утврди Антикорупциска)’, *Sakam da kazam*, 27 dhjetor 2023, <https://bit.ly/42goWbh>.

123 ‘Ndryshimet e KP-së çojnë në parashkrimin e krimeve në “Target-Fortresa”, “Titanik”, TNT, “Talir”, “Траекторија”, “Tenderi”... (Измените во КЗ носат застарување на дела во „Таргет-Тврдина“, „Титаник“, ТНТ, „Талир“, „Траекторија“, „Тендери“...), *360 Stepeni*, 7 shtator 2023, <https://360stepeni.mk/izmenite-vo-kz-nosat-zastaruwane-na-dela-vo-target-tvrdina-titanik-tnt-talir-traektorija-tenderi/>.

124 ‘Mijalkov nuk do të përgjigjet për përgjimin e paligjshëm, krimi në “Target-Fortresa” është parashkruar (Мижалков нема да одговара за нелегалното прислушување, застаре делото за „Таргет-Тврдина“), *A1 On*, 17 October 2023, <https://a1on.mk/macedonia/mijalkov-nema-da-odgovara-za-nelegalnoto-prislushuvanje-zastare-deloto-za-target-tvrdina/>.

125 ‘Prokuroria kreu rikualifikimin për “Trezor”, seanca u shty për 24 nëntor (Обвинителство изврши преквалификација за „Трезор“, судењето одложено за 24 ноември)’, *Republika*, 10 nëntor 2023, <https://republika.mk/vesti/makedonija/obvinitelstvo-izvrshi-prekvalifikacija-za-„Trezor“,-sudeњeto-odloženo-za-24-noemvri/>.

Në rastin “Titanik 2”, Gjykata e Apelit Shkup hodhi poshtë aktakuzën kundër ish-drejtorit të Administratës për Siguri dhe Kundërzbulim, ndërsa të pandehurit e tjerë morën dënime me kusht.¹²⁶

Në rastin “Toplik” në të cilin ish-ministri i Transportit dhe Lidhjeve ishte i pandehuri i parë, Gjykata e Apelit Shkup anuloi vendimin e shkallës së parë dhe e ktheu lëndën për rigjykim. Megjithatë, për shkak të parashkrimit të krimeve, prokurori publik u tërhoq nga ndjekja e mëtejshme.¹²⁷

Ngjashëm, në lëndën “Traektorija”, me propozim të prokurorit publik, gjykata rrëzoi aktakuzën kundër ish-kryeministrit për shkak të parashkrimit dhe gjykimi i tre të pandehurve të tjerë u ndërpre për shkak të ndryshimeve në Kodin Penal.¹²⁸

Në rastin “Softueri”, Gjykata e Apelit Shkup hoqi arrestin shtëpiak¹²⁹ të ish-Sekretarit të Përgjithshëm të Qeverisë, i cili ishte dënuar me tetë vjet burg,¹³⁰ ndërsa një ish-Sekretar tjetër i Përgjithshëm mori një dënim me burg prej dy vjet e gjysmë për shpërdorim të pozitës dhe autoritetit zyrtar.¹³¹

Kuadri Ligjor

Ndërsa angazhimi aktiv i sektorit civil në formësimin e politikave është vendimtar për ruajtjen e sundimit të ligjit, efektiviteti i tij qëndron në kontribute konstruktive. Ky parim nënvizon vendimin e grupit Bluprint për reformat në gjyqësor për t'u tërhequr nga përfshirja e mëtejshme në procesin e hartimit të Kodit të ri Penal. Katalizatori kryesor për këtë tërheqje janë ndryshimet e fundit në Kodin Penal ekzistues,¹³² të miratuara pa u konsultuar me grupin e punës që harton Kodin e ri dhe pa u konsultuar siç duhet me ekspertë, dhe duke shfrytëzuar flamurin evropian si pretekst. Kjo lëvizje pason tërheqjen e mëparshme të grupit Bluprint nga hartimi i Ligjit për Konfiskimin e Pronës në Procedurën Civile, një masë që ata e konsiderojnë integrale në luftën kundër krimit dhe korrupsionit, por argumentojnë se po keqpërdoret për të krijuar një perceptim mashtrues se pasuria e fituar në mënyrë të paligjshme do të konfiskohet.¹³³

126 ‘Gjykata e Apelit hodhi poshtë aktakuzën për Mijallkov në “Titanik 2” për shkak të parashkrimit; dënime me kusht për Menduh Thaçin dhe të pandehurit e tjerë (Апелација го укина обвинението за Мижалков во „Титаник 2“ поради застареност, за Мендух Тачи и другите обвинети условни казни)’, *360 Stepeni*, 14 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/apelatsija-go-ukina-obvinenieto-za-mijalkov-vo-titanik-2-poradi-zastarenost-za-menduh-tachi-i-ostanatite-obvineti-uslovni-kazni/>.

127 ‘Ndryshimet në Kodin Penal e shpëtuan Janakieskin në «Toplik» Prokuroria u tërhoq nga ndjekja penale për shkak të parashkrimit (Измените на КЗ го спасија Јанакиески во „Топлик“, Обвинителството се откажа од гонење поради застареност)’, *360 Stepeni*, 13 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/izmenite-na-kz-go-spasija-janakieski-vo-toplik-obvinitelstvoto-se-otkazha-od-gonene-poradi-zastarenost/>.

128 ‘Procedimi penal për lëndën “Traektorija” u ndërpre (Запре кривичната постапка за случајот „Траекторија“),’ *Kanal 5*, 3 nëntor 2023, <https://kanal5.com.mk/zapre-krivichnata-postapka-za-sluchajot-traektorija/a609296>.

129 ‘Arresti shtëpiak i Dragi Rashkovskit u hoq nga Gjykata e Apelit (Апелација му го укина куќниот притвор на Драги Рашковски)’, *360 Stepeni*, 14 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/apelatsija-mu-go-ukina-kukniot-pritvor-na-dragi-rashkovski/>.

130 ‘Rashkovski u dënuar me tetë vjet burg (Рашковски осуден на осум години казна затвор)’, *Makfax*, 6 korrik 2023, <https://bit.ly/3FkYi6C>.

131 ‘Muhamed Zekiri i dënuar me 2.5 vjet burg (Мухамед Зекири осуден на 2,5 години затвор)’, *Deutsche Welle*, 1 dhjetor 2023, https://www.dw.com/mk/muhamed-zekiri-osuden-na-25-godini-zatvor-za-dogovorite-za-posta/a-67606420?maca=maz-rss-maz-pol_make-donija_timemk-4727-xml-mrss.

132 ‘Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Kodit Penal (Закон за изменување и дополнување на Кривичниот Законик)’, *Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut* nr. 188/2023.

133 ‘Grupi Bluprint tërhiqet nga pjesëmarrja në hartimin e Kodit të ri Penal (Блупринт групата се повлекува од учеството во изработката на новиот Кривичен Законик)’, *Faqja zyrtare e Komitetit të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 9 tetor 2023, <https://mhc.org.mk/news/bluprint-grupata-se-povlekuva-od-uchestvoto-vo-izrabotkata-na-noviot-krivichen-zakonik/>.

Të drejtat themelore

Raporti i fundit i vendit ka përcaktuar se korniza ligjore për mbrojtjen e të drejtave themelore në Maqedoninë e Veriut është pjesërisht në përputhje me *acquis* dhe standardet e BE-së për të drejtat themelore. Pavarësisht se vendi në përgjithësi përmbush angazhimet e tij të përgjithshme në lidhje me të drejtat themelore, ekziston nevoja për zbatim më sistematik të legjislacionit. Në përputhje me rekomandimet e vitit të kaluar, ekziston nevoja për të trajtuar kushtet nën standarde në burgje, për të intensifikuar përpjekjet për të inkurajuar alternativa ndaj burgosjes dhe për të zbatuar rekomandimet përkatëse për kushtet e paraburgimit. Për më tepër, ekziston një nevojë e rëndësishme për të alokuar burime thelbësore për Komisionin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi (KPMĐ) dhe për të siguruar zbatimin e duhur të Ligjit për Gjendjen Civile për të eliminuar pashtetësinë.¹³⁴

Jurisprudenca e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut

Më 24 tetor, Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut (GJEDNJ) dha një vendim në rastin e Memedovës dhe të tjerëve kundër Maqedonisë së Veriut, duke konsoliduar tre aplikime të ndryshme. Ato kishin të bënin me incidentet kufitare në të cilat aplikantëve të etnisë rome u kufizohej largimi nga Republika e Maqedonisë së Veriut. Ata pretenduan diskriminim nga oficerët e policisë kufitare dhe shkelle të lirisë së tyre të lëvizjes në bazë të etnisë së tyre rome.¹³⁵ GJEDNJ konfirmoi shkeljen e nenit 2 të Protokollit Nr 4 të GJEDNJ-së, si individualisht ashtu edhe në lidhje me nenin 14. Si rezultat, shteti është i mandatuar të kompensojë kërkuesit me shuma të përcaktuara si për dëmin pasuror ashtu edhe për atë jopasuror.¹³⁶

Më 14 nëntor, GJEDNJ-ja nxori një vendim në lëndën Janakieski kundër Maqedonisë së Veriut, e cili trajtoi paligjshmërinë dhe arbitraritetin e pretenduar në ndalimin e një ish-ministri të Transportit. Shqetësimet e ngritura përfshinin mungesën e arsyeve përkatëse dhe të mjaftueshme për privimin e tij nga liria dhe mungesën e një rishikimi të shpejtë të ndalimit të tij, në kundërshtim me nenin 5 të GJEDNJ-së. GJEDNJ përcaktoi shkelle për shkak të arsyeve të pamjaftueshme për ndalimin e ish-ministrit dhe vonesën në rishikimin e tij, duke detyruar shtetin për t'i dhënë atij 3,900 euro si kompensim për dëmin jopasuror.¹³⁷

134 'DOKUMENTI PUNUES I STAFIT TË KOMISIONIT- Raporti i Maqedonisë së Veriut 2023', 8 nëntor 2023, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7a850ca0-7eee-11ee-99ba-01aa75ed71a1/language-en>.

135 'Romët fitojnë gjykimin historik evropian që dënon profilizimin racor në kufirin në Maqedoninë e Veriut (Romите добија историска европска пресуда со која се осудува расното профилирање на границите на Северна Македонија)', *Faqja zyrtare e Qendrës Evropiane për të Drejtat e Romëve - ERRC*, 30 tetor 2023, <http://www.errc.org/press-releases/roma-win-landmark-european-judgment-condemning-racial-profiling-at-the-border-in-north-macedonia>.

136 GJEDNJ, 'Çështja e Memedovës dhe të tjerëve kundër Maqedonisë së Veriut (Случај Мемедова и други против Северна Македонија (А .бр. 42429/16 и две други)', 18 tetor 2023, <https://bit.ly/3vDZYGJ>.

137 GJEDNJ, 'Lënda Janakieski kundër Maqedonisë së Veriut (Случај Јанакиески против Северна Македонија (А .бр. 57325/19 и 16291/20)', 14 nëntor 2023, <https://bit.ly/48ZNUOp>.

Avokati i Popullit

Gjatë seancës së tij më 2 nëntor, Kuvendi emëroi Shoqatën Maqedonase të Juristëve të Rinj (SHMJR) dhe Komitetin e Helsinkit për të Drejtat e Njeriut (KDHNJ) për të shërbyer si mekanizëm i kontrollit civil brenda kornizës së Avokatit të Popullit.¹³⁸

Në pjesën e fundit të nëntorit, anëtarët e stafit të Avokatit të Popullit protestuan, duke shprehur pakënaqësi me pagat dhe statusin e tyre si nëpunës administrativë. Ata avokuan për një zgjidhje të re ligjore e cila do të ndryshonte trajtimin e tyre si nëpunës administrativë dhe do të siguronte pavarësi financiare për institucionin.¹³⁹

Në fillim të dhjetorit, raporti i Avokatit të Popullit për të punësuarit në sektorin publik zbuloi një përfaqësim më të ulët të individëve të punësuar nga komunitetet më të vogla etnike. Për më tepër, raporti theksoi pabarazinë gjinore, duke theksuar mbizotërimin e burrave në rolet e zgjedhura, të emëruara dhe menaxheriale.¹⁴⁰

Në tetor, u shfaq një rast i trajtimit të pretenduar çnjerëzor në Spitalin Psikiatrik Demir Hisar, që përfshinte një djalë 17-vjeçar me autizëm që thuhet se ishte i lidhur me zinxhirë, duke rezultuar në plagë dhe mavijosje, sipas nënës së tij.¹⁴¹ Përfaqësuesit e spitalit dhe Ministri i Shëndetësisë e mbrojtën trajtimin si të bazuar në prova, duke përmendur domosdoshmërinë e përmbajtjes fizike në situata të caktuara. Në përgjigje, Avokati i Popullit hapi një lëndë dhe njoftoi planet për të kërkuar autoriteteve kompetente të mbikëqyrin punën e spitalit.¹⁴²

Tortura, trajtime ose ndëshkime të tjera mizore, çnjerëzore ose degraduese

Në tetor, një delegacion i Këshillit të Evropës vlerësoi trajtimin e individëve në burgjet, paraburgimet policore dhe spitalet psikiatrike të Maqedonisë së Veriut, duke ndarë gjetjet paraprake me autoritetet kombëtare.¹⁴³

138 'Vendim për zgjedhjen e shoqatave nga fusha e të drejtave të njeriut, autoritetit policor dhe gjyqësorit për mekanizmin e kontrollit civil brenda Avokatit të Popullit (Одлука за избор на здруженија од областа на човековите права, полициското право и правосудството за механизмот за граѓанска контрола во состав на Народниот правобранител)', Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut nr. 233/2023.

139 'Protesta e punonjësve të Avokatit të Popullit - Të pakënaqur me pagat dhe statusin që kanë si nëpunës (Протест на вработените во Народниот правобранител – Незадоволни од платите и статусот кој го имаат како службеници)', *A1 On*, 21 nëntor 2023, <https://a1on.mk/macedonia/protest-na-vrabotenite-vo-narodniot-pravobranitel-nezadovolni-od-platite-i-statusot-koj-go-imaat-kako-sluzhbenici/>.

140 'Komunitetet më të vogla etnike të nënpërfaqësuar në sektorin publik - Përfundimi i Raportit të Avokatit të Popullit (Помалите етнички заедници недоволно застапени во јавниот сектор – Заклучок од Извештајот на Народниот правобранител)', *Telma TV*, 7 dhjetor 2023, <https://telma.com.mk/2023/12/07/pomalite-etnichki-zaednici-nedovolno-zastapeni-vo-javniot-sektor-zakluchok-od-izveshtajot-naradoniot-pravobranitel/>.

141 'Nëna pretendon trajtim çnjerëzor të djalit të saj autik në spitalin psikiatrik Demir Hisar, Mexhiti thotë se djali u trajtua sipas protokolleve (Majka обвинува за нехуман третман на нејзиниот аутистичен син во психијатриската болница „Демир Хисар“, Меџити вели дека момчето било лекувано според протоколите)', *360 Stepeni*, 2 tetor 2023, <https://360stepeni.mk/majka-obvinuva-za-nehuman-tretman-na-nejziniot-autistichen-sin-vo-psihijatriskata-bolnitsa-demir-hisar-medhiti-veli-deka-momcheto-bilo-lekuvano-sporred-protokolite/>.

142 'Pas pretendimeve në lidhje me trajtimin çnjerëzor të 17-vjeçarit, Avokati i Popullit do të fillojë procedurat kundër spitalit psikiatrik në Demir Hisar (По наводите за нехуманиот третман на 17-годишникот, Омбудсманот ќе поведе постапка за психијатриската болница во Демир Хисар)', *360 Stepeni*, 3 tetor 2023, <https://360stepeni.mk/po-navodite-za-nehumaniot-tretman-na-17-godishnikot-ombudsmanot-ke-povede-postapka-za-psihijatriskata-bolnitsa-vo-demir-hisar/>.

143 'Komiteti Kundër Torturës i Këshillit të Evropës kryen vizita periodike në Maqedoninë e Veriut (Komitetot за antitortura на Советот на Европа во периодична посета на Северна Македонија)', *Faqja zyrtare e Këshillit të Evropës*, 17 tetor 2023, <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-carries-out-periodic-visit-to-north-macedonia>.

Në mes të nëntorit, Departamenti për Kontroll të Brendshëm, Hetime Penale dhe Standarde Profesionale në Ministrinë e Brendshme (MPB) paraqiti një ankesë penale kundër tre punonjësve të policisë për lëndime të rënda trupore dhe keqtrajtim në kryerjen e detyrave të tyre zyrtare, duke rezultuar në pezullimin e tyre deri në përfundimin e procedurës për përcaktimin e përgjegjësisë disiplinore.¹⁴⁴

Një lëndë tjetër bëri që Gjykata e Apelit të konfirmonte¹⁴⁵ fajin e dy oficerëve të policisë, duke i dënuar ata me një vit burg me kusht për përdorim të tepruar të forcës ndërsa ishin në detyrë, me kusht që të shmangnin kryerjen e veprave të reja brenda tre viteve.¹⁴⁶

Godinat e burgut dhe parburgimit

Në fund të tetorit, një kontroll në burgun e Idrizovës rezultoi në zbulimin dhe konfiskimin e sendeve të ndaluara, duke çuar në konfrontime fizike midis oficerëve të policisë dhe të burgosurve.¹⁴⁷ Shqetësimi nxiti një grevë urie midis të burgosurve të dëmtuar, e cila përfundoi pasi Avokati i Popullit dhe Drejtoria për Zbatimin e Sanksioneve ndërhyjnë për të trajtuar shqetësimet.¹⁴⁸ Më pas, Avokati i Popullit paraqiti një ankesë penale, duke pretenduar tortura nga forcat speciale dhe oficerët e burgut.¹⁴⁹

Në fillim të dhjetorit, një ikje e pazakontë burgu ndodhi kur një komandant i policisë së burgut udhëzoi një oficer të përdorte një automjet zyrtar për të marrë një të burgosur për punë private në një objekt afarist. Pavarësisht njohjes së paligjshmërisë së urdhrit, oficeri u pajtua, duke e lënë të burgosurin pa mbikëqyrje, i cili më pas u arratis. Kundër dy oficerëve të policisë së burgut janë paraqitur kallëzime penale për shpërdorim të pozitës dhe autoritetit zyrtar dhe për mundësimin e arratisjes së një personi në burgim.¹⁵⁰

Mbrojtja e të dhënave personale

Nga fundi i tetorit, Agjencia për Mbrojtjen e të Dhënave Personale (AMDP) organizoi ciklin e parë të konsultimeve për hartimin e Strategjisë së re për Mbrojtjen e të Dhënave Personale 2024-2030, e cila po përgatitet me ndihmën e ekspertëve përmes instrumentit TAIX dhe pritet të miratohet në vitin 2024.¹⁵¹

144 'Tre oficerë policie rrahën një hajdut, morën një ankesë penale (Тројца полицајци претепале крадец, заработија кривична пријава)', *360 Stepeni*, 20 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/trojtsa-politsajtsi-pretapale-kradets-zarabotija-krivichna-prijava/>.

145 Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut i Republikës së Maqedonisë së Veriut, 'Vendim i ri gjyqësor që sanksionon brutalitetin e policisë (Нова судска одлука што ја санкционира полициската бруталност)', 19 dhjetor 2022, <https://mhc.org.mk/news/nova-sud-ska-odluka-shto-ja-sankcionira-polisciskata-brutalnost/>.

146 'Aktgjykim i konfirmuar i shkallës së parë për zyrtarët policorë për keqtrajtim gjatë kryerjes së detyrës zyrtare (Потврдена првостепена пресуда за полициски службеници за малтретирање во вршење на службата)', *Faqja zyrtare e Shoqatës e Maqedonisë të Juristëve të Rinj*, 23 nëntor 2023, <https://myla.org.mk/49666/?fbclid=IwAR0EBB3KhpQ1aSeAjMs5RL8ARwx1X5hP095qel5aEyPmsvwU-Pe48OFryeSU>.

147 'Një duzinë policësh dhe të burgosurish u plagosën në një përleshje në burgun e Idrizovës (Десетина повредени полицајци и затвореници во пресметка во затворот Идризово)', *Kanal 5*, 28 tetor 2023, <https://kanal5.com.mk/desetina-povredeni-policaj-ci-i-zatvorenici-vo-presmetka-vo-zatvorot-idrizovo/a608298>.

148 'Mbi 200 të burgosur nga "Idrizova" filluan dhe përfunduan sot grevën e urisë (Над 200 затвореници од „Идризово“ денеска го почнаа и го прекинаа штрајкот со глад)', *360 Stepeni*, 31 tetor 2023, <https://360stepeni.mk/nad-200-zatvorenitsi-od-idrizovo-dene-ska-go-pochnaa-i-go-prekinaa-shtrajkot-so-glad/>.

149 'Një vit i vështirë për nxënësit -- një ankesë penale për torturimin e të burgosurve u paraqiti nga Ziberi (Тешка година за учениците-кривична пријава за тортура врз затворениците најави Зибер)', *Telma TV*, 27 dhjetor 2023, <https://telma.com.mk/2023/12/27/teshka-godina-za-uchenice-krivichna-prijava-za-tortura-vrz-zatvorenice-najavi-ziberi/>.

150 'E nxorën nga burgu për të bërë punën e tij private dhe ai u arratis (Го извадиле од затвор да си врши приватни работи, а овој им избегал)', *Skopje Info*, 22 dhjetor 2023, <https://skopjeinfo.mk/go-izvadile-od-zatvor-da-si-vrshi-privatni-raboti-ovoj-im-izbegal>.

151 'U realizua cikli i parë i konsultimeve për hartimin e Strategjisë së re për Mbrojtjen e të Dhënave Personale 2024-2030 (Остварен првиот циклус на консултациони за подготовка на новата Стратегија за заштита на личните податоци 2024-2030 година)', *Faqja zyrtare e Agjencisë për Mbrojtjen e të Dhënave Personale të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 26 tetor 2023, <https://bit.ly/3S840Pg>.

Liria e mendimit, e ndërgjegjes dhe e fesë

Instalimi i një kryqi 15 metra nga Kisha Ortodokse Maqedonase në një kompleks manastiri në Komunën e Tetovës shkaktoi reagime drastike në publik dhe midis partive politike, me partinë politike të Bashkimit Demokratik për Integrim (BDI) që deklaroi se vendosja e kryqit është një provokim serioz që shkel vlerat e kohezionit shoqëror.¹⁵² Pas kërkesës së bërë nga Kryetari i Komunës së Tetovës për heqjen e kryqit,¹⁵³ Komisioni për Marrëdhënie me Bashkësitë Fetare dhe Grupet i nxiti qytetarët në vigjilencë dhe përmbajtje, si dhe mençuri në menaxhimin e institucioneve të cilave iu dha mandat nga qytetarët për të ndërtuar një shoqëri harmonike multikulturore.¹⁵⁴ Më në fund, Komuna e Tetovës vendosi të rrëzojë kryqin pasi është një ndërtim i ngritur pa autorizimin e duhur, por nuk specifikoi se kur do të ndodhte kjo.¹⁵⁵ Nga fundi i vitit, u organizua një protestë që kërkonte rrëzimin e kryqit. Megjithatë, protesta tërhoqi vetëm disa qytetarë, pas thirrjeve publike për të mos krijuar tensione ndër-kombëtare dhe ndër-fetare në interes të partive politike para zgjedhjeve në 2024.¹⁵⁶

Liria e Shprehjes

Gjykata Themelore Civile Shkup rishtas mbajti përgjegjës Laboratorin e Gazeratisë Hulumtuese (IRL) dhe kryeredaktorin e tij për shpifje në një padi të ngritur nga një ish-zëvendëskryeministër.¹⁵⁷ Ky vendim ngjalli kritika nga shoqatat gazetareske, përfshirë Shoqatën e Gazetarëve të Maqedonisë (SHGM)¹⁵⁸ dhe Sindikatën e Pavarur të Gazetarëve dhe Punonjësve Mediatik (SPGPM),¹⁵⁹ të cilët e konsideruan atë si sulm ndaj lirisë së shprehjes.¹⁶⁰ Shqetësim shprehu edhe Agjencia për Shërbime Mediatike Audio dhe Audiovizuale (ASHMAA), duke theksuar rëndësinë e përmbushjes së standardeve profesionale

152 'Reagime të mprehta politike ndaj kryqit të vendosur në oborrin e kishës "Popova Shapka" (Остри политички реакции за поставениот крст во дворот на црквата на „Попова Шапка“)', *360 Stepeni*, 16 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/ostrri-politichki-reaktsii-za-postaveniot-krst-vo-dvorot-na-tsarkvata-na-popova-shapka/>.

153 'Bilal Kasami fajëson LSDM-në dhe BDI-në për kryqin e vendosur në Shapkę (Биљал Касами ги Обвинува СДСМ и ДУИ за поставениот крст на Шапка)', *Alsati M*, 17 nëntor 2023, <https://alsat.mk/mk/bilal-kasami-gi-obvinuva-sdsm-i-dui-za-postaveniot-krst-na-shapka/>.

154 'Komisioni për Komunitete Fetare kërkoi nga Komuna e Tetovës që të mos ketë qasje selektive ndaj monumenteve fetare (Комисијата за верски заедници и порача на Општина Тетово да нема селективен пристап кон верските обележја)', *360 Stepeni*, 17 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/komisijata-za-verski-zaednitsi-i-poracha-na-opshtina-tetovo-da-nema-selektivnen-pristap-kon-verskite-obelezhja/>.

155 'Komuna e Tetovës miratoi një vendim për rrëzimin e kryqit në oborrin e manastirit të Popova Shapkę (Општина Тетово донела решение за уривање на крстот во дворот на манастирот на Попова Шапка)', *Fokus*, 26 dhjetor 2023, <https://fokus.mk/opshtina-tetovo-donela-reshenie-za-urivane-na-krstot-vo-dvorot-na-manastirov-na-popova-shapka/>.

156 'Protestë e pasuksesshme kundër kryqit në Shapkę, Angellov falënderoi shqiptarët (Неуспешен собир против крстот на Шапка, Ангелов им се заблагодари на албанците)', *Mkd.Mk*, 29 dhjetor 2023, <https://mkd.mk/neuspeshen-sobir-protiv-krstot-na-shapka-angelov-im-se-zablagodari-na-albanczite/>.

157 irl.mk, 'IRL nuk dënohen për shpifje, ata dënohen për ekzistencë (ИРЛ не се осудени за клевета, осудени се затоа што постојат)', 10 nëntor 2023, <https://irl.mk/irl-ne-se-osudeni-za-kleveta-osudeni-se-zatoa-shto-postojat/>.

158 'SHGM: Është publikuar vendimi i turpshëm kundër IRL-së. Për gjyqtaren Spirovska Paneva gazetarët në IRL nuk janë gazetarë dhe mund të përballen me ndalesë pune (ЗНМ: Објавена срамната пресуда против ИРЛ за судијката Спировска Панева. Новинарите во ИРЛ не се новинари и може да се соочат со забрана за работа)', *Radio MOF*, 11 nëntor 2023, <https://www.radiomof.mk/znm-objavena-sramnata-presuda-protiv-irl-za-sudijkata-spirovska-paneva-novinarite-vo-irl-ne-se-novinari-i-mozhe-da-se-soochat-so-zabrana-za-rabota/>.

159 'SPGPM: Vendimi kundër IRL-së është kërcënim për lirinë e shprehjes, gjykata nuk duhet të përcaktojë se kush është gazetar (ССНМ: Пресудата против ИРЛ е загрозување на слободата на изразување, судот не смее да кажува кој е новинар)', *Radio MOF*, 11 nëntor 2023, <https://www.radiomof.mk/ssnm-presudata-protiv-irl-e-zagrozuvanje-na-slobodata-na-izrazuvanje-sudot-ne-smee-da-kazhuva-koj-e-novinar/>.

160 'SHGM, SPGPM dhe KEMM: Vendimi skandaloz i gjyqtares Jovanka Spirovska Paneva për gazetarët - Reagon edhe publiku ndërkombëtar (ЗНМ, ССНМ и СЕММ: Скандалозна пресуда на судијата Јованка Спировска Панева за новинарите - Реагира и меѓународната јавност)', *Fajja zyrtare e Shoqatës së Gazetarëve të Maqedonisë*, 25 tetor 2023, <https://bit.ly/3So90Jv>.

të përmbajtjes.¹⁶¹ Kjo çoi në një protestë të shoqatave gazetareske nën temën “Të drejtat e qytetarëve para interesave të të fuqishmëve”.¹⁶²

Në fund të tetorit, një raport i misionit për lirinë e shtypit me temë “Liria e medias në Maqedoninë e Veriut: Progres i brishtë” theksoi shqetësimet në lidhje me emërimin e vonuar të anëtarëve të Këshillit të ASHMAA dhe Këshillit të Programit të Radio Televizionit të Maqedonisë (RTM) për shkak të mungesës së konsensusit politik. Raporti rekomandoi veprime të tilla si krijimi i një fondi publik për mbështetjen e medias bazuar në kritere objektive dhe me pavarësi të plotë, ruajtja e ndalimit të reklamimit shtetëror, futja e legjislacionit kundër padive strategjike kundër pjesëmarrjes publike (SLAPPs) dhe rritja e llogaridhënies për deklaratat armiqësore të politikanëve dhe sjelljen ndaj gazetarëve dhe punonjësve të medias.¹⁶³

Grupet e cënueshme dhe parimi i mosdiskriminimit

Në tetor, Maqedonia e Veriut miratoi Ligjin për Sistemin e Vlerësimit të Personave me Aftësi të Kufizuara, duke trajtuar aspekte të ndryshme të vlerësimit të aftësisë së kufizuar, duke përfshirë strukturën organizative, licencimin dhe financimin.¹⁶⁴

Më vonë në dhjetor, Qeveria miratoi Strategjinë Kombëtare për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara 2023–2030, me një Plan Veprimi për 2023–2026, duke ndarë 46 milionë euro për të përmirësuar situatën për të gjitha kategoritë e personave me aftësi të kufizuara.¹⁶⁵

Komisioni për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi (KPMĐ) pësoi ndryshime, duke zgjedhur një kryetar dhe nënkryetar të ri, në përputhje me parimin e rotacionit.¹⁶⁶ Për më tepër, për të përfunduar përbërjen e KPMĐ-së, më 8 nëntor në Gazetën Zyrtare të Republikës së Maqedonisë së Veriut u botua një njoftim publik për zgjedhjen e katër anëtarëve.¹⁶⁷ Përpara seancës dëgjimore publike, e cila u mbajt më 18 dhjetor në Kuvend për të përcaktuar një propozim listë për zgjedhjen e atyre anëtarëve,¹⁶⁸ Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi (RRMD) përsëriti kërkesën drejtuar Kuvendit për të zgjedhur kandidatë të pavarur bazuar në merita që plotësojnë kriteret ligjore dhe që pasqyrojnë përbërjen e shoqërisë, në vend

161 ‘Liria e shprehjes është kategori e garantuar me kushtetutë dhe si e tillë është e paprekshme - Reagimi i ASHMAA-së ndaj vendimit kundër IRL-së (Слободата на изразување е уставно гарантирана категорија и како таква е неприкосновена, реакција на АВМУ за пресудата против ИРЛ)’, *360 Stepeni*, 12 nëntor 2023, <https://360stepeni.mk/slobodata-na-izrazuvane-e-ustavno-garantirana-kategoriya-i-kako-takva-e-neprikosnovena-reaktsija-na-avmu-za-presudata-protiv-irl/>.

162 “Gjykata nuk ka të drejtë të përcaktojë se kush lejohet të punojë si gazetar” - SHGM dhe SPGPM në një protestë para Gjykatës Civile nësër (‘Судот нема право да одредува кој смее да работи како новинар’ – ЗНМ и ССНМ утре на протест пред Граѓанскиот суд), *Radio MoF*, 16 nëntor 2023, <https://www.radiomof.mk/sudot-nema-pravo-da-odreduva-koj-smee-da-raboti-kako-novinar-znm-i-ssnm-utre-na-protest-pred-gragjanskiot-sud/>.

163 Ricardo Gutierrez et al., ‘Liria e medias në Maqedoninë e Veriut: Progres i brishtë: (‘Слобода на медиумите во Северна Македонија: напредок на стаклени нозе’) (Shoqata e Gazetarëve të Maqedonisë, 2023), <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/10/EN-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web.pdf>.

164 ‘Ligji për Sistemin e Vlerësimit të Personave me Aftësi të Kufizuara (Закон за системот за проценка на лица со попреченост)’, *Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut* nr. 209/2023.

165 ‘Qeveria miratoi Strategjinë e re Kombëtare për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara 2023–2030 (Vladata ja usvoi novata Nacionalna strategija za pravata na licata со попреченост 2023-2030)’, *Faqa zyrtare e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 28 dhjetor 2023, <https://vlada.mk/node/35646>.

166 ‘KPMĐ ka një kryetar të ri (КСЗД со нов Претседател)’, *Faqa zyrtare e Komisionit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi*, 27 tetor 2023, <https://bit.ly/424GHdA>.

167 ‘Shpallje publike për zgjedhjen e anëtarëve të KPMĐ (Јавен оглас за избор на членови на КСЗД)’, *Faqa zyrtare e Komisionit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi*, 9 nëntor 2023, <https://bit.ly/49gmlAD>.

168 ‘Diskutimi i komisionit për propozim listën për zgjedhjen e anëtarëve të KPMĐ-së (Комисиска расправа за Предлог-листата за избор на членови на КСЗД)’, *24.Mk*, 18 dhjetor 2023, <https://24.mk/details/komisiska-rasprava-za-predlog-listata-za-izbor-na-chlenovi-na-kszd>.

që të bëjnë një zgjedhje bazuar në përkatësinë e partive politike.¹⁶⁹ Nga gjithsej 25 kandidatë, Komisioni Parlamentar për Zgjedhjet dhe Emërimet propozoi një mësuese femër të shkollës fillore, një punonjës social mashkull dhe dy avokatë (femër dhe mashkull).¹⁷⁰ Për këtë propozim listë ka reaguar RRMD, duke deklaruar se vetëm një nga kandidatët e propozuar është ekspert i pavarur që plotëson kriteret ligjore. Në të kundërt, të tjerët janë bashkëpunëtorë të partive politike pa përvojë të mjaftueshme në fushën e të drejtave të njeriut dhe mbrojtjes nga diskriminimi¹⁷¹ dhe paraqitën një parashtrësë në Gjykatën Kushtetuese në lidhje me mënyrën e zgjedhjes.¹⁷²

KPMD i mirëpriti ndryshimet e Ligjit për Regjistrimin e Qëndrimit të Përhershëm dhe të Përkohshëm të Shtetasve¹⁷³ dhe Ligjit për Kartat e Identitetit.¹⁷⁴ Këto ndryshime tani u mundësojnë individëve pa dëshmi pronësie të regjistrojnë adresat e tyre.¹⁷⁵ Këto ndryshime erdhën pas mendimit të KPMD-së, duke përcaktuar diskriminimin e tërthortë në bazë të statusit të pronës dhe origjinës shoqërore në fushën e drejtësisë dhe administratës të kryer nga MPB.¹⁷⁶

KPMD shprehu shqetësim për çështjet e shpërndarjes së teksteve shkollë në shkollat fillore¹⁷⁷. Ajo arriti në përfundimin se një e treta e teksteve shkollë të nevojshme për procesin arsimor mungonin, gjë që është baza për padinë që ata po përgatisin kundër Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës (MASH).¹⁷⁸ Gjithashtu theksoi mungesën e asistentëve arsimorë për nxënësit e shkollave të mesme me aftësi të kufizuara. Pavarësisht njoftimit të zgjatur nga MASH në lidhje me Ligjin e parashikuar për arsimin e mesëm, i cili synon të trajtojë këtë shqetësim, legjislacioni ende nuk është dorëzuar në Kuvend.¹⁷⁹

169 'Kuvendi duhet të zgjedhë profesionistë të pavarur që plotësojnë kërkesat ligjore për anëtarët e Komisionit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi (Собрание да избере независни професионалци кои ги исполнуваат законските услови за членови на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација)', *Faqja zyrtare e Rrjetit për Mbrojtjen nga Diskriminimi*, 13 dhjetor 2023, https://mzd.mk/mk/vesti/sobranie_kszd/.

170 'Komisioni për Emërimet dhe Zgjedhje përcaktoi propozim listën për anëtarët e KPMD-së dhe anëtarët e komisioneve të tjera (Комисијата за именувања и избори ја утврди предлог-Листата за членови на КСЗД и членови на други комисији)', *24info.Mk*, 21 dhjetor 2023, <https://bit.ly/3O995pc>.

171 'Rrjeti kundër Diskriminimit sfidon kandidatët për anëtarë të Komisionit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi (Мрежата против дискриминација ги оспорува кандидатите за членови на Комисијата за заштита од дискриминација)', *Telma TV*, 23 dhjetor 2023, <https://telma.com.mk/2023/12/23/gragjanskiot-sektor-gi-osporuva-kandidatite-za-komisijata-za-diskriminacija/>.

172 'Parashtrësë në Gjykatën Kushtetuese për mënyrën e zgjedhjes së anëtarëve të Komisionit Kundër Diskriminimit (Претставка до Уставен суд за начинот на избор на членови на Комисијата за antidiskriminacija)', *Kanal 5*, 23 dhjetor 2023, <https://kanal5.com.mk/pretstavka-do-ustaven-sud-za-nachinot-na-izbor-na-chlenovi-na-komisijata-za-antidiskriminacija/a617838>.

173 Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për regjistrimin e qëndrimit të përhershëm dhe të përkohshëm të shtetasve (Закон за изменување и дополнување на Законот за приjavување на живеалиштето и престојувалиштето на граѓаните)', *Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut* nr. 209/2023.

174 Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Kartat e Identitetit (Закон за изменување и дополнување на Законот за личната карта)', *Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut* nr. 209/2023.

175 'Ndryshimet në Ligjin për Qëndrimin e Përhershëm dhe të Përkohshëm dhe në Ligjin për Kartat e Identitetit (Измени на Законот за престојувалиште и живеалиште и на Законот за лична карта)', *Faqja zyrtare e Komisionit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi*, 16 tetor 2023, <https://bit.ly/3vCqHTY>.

176 'Opinion nr. 08-401/13 (Мислење бр. 08-401/13)' (Komisioni për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, 29 gusht 2023), <https://kszd.mk/wp-content/uploads/2023/08/08-401-od-29.08.23-utvrdena-diskriminacija.pdf>.

177 'Shakiri: Deri në fund të javës, të gjithë nxënësit do të marrin tekste shkollë (Шакири: До крајот на неделата сите ученици ќе добијат учебници)', *Sitel TV*, 2 tetor 2023, <https://sitel.com.mk/shakiri-do-krajot-na-nedelata-site-uchenici-kje-dobijat-uchebnici>.

178 'Komisioni për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi do të padisë Ministrinë e Arsimit sepse nuk ka tekste shkollë (Комисијата за спречување и заштита од дискриминација ќе го тужи Министерството за образование оти нема учебници)', *Sakam da kazam*, 5 tetor 2023, <https://sdk.mk/index.php/dopisna-mrezha/komisijata-za-sprechuvane-i-zashtita-od-diskriminatsija-ke-go-tuzhi-ministerstvoto-za-obrazovanie-oti-nema-uchebnitsi/>.

179 'Storia e KPMD-së: Edhe një semestër pa asistentë arsimor për nxënësit e shkollave të mesme me aftësi të kufizuara! (КСЗД сторија – Уште едно полугодие без образовни асистенти за средношколците со попреченост!)', *Faqja zyrtare e Komisionit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi*, 2 nëntor 2023, <https://bit.ly/3U30Crc>.

Gjykata e Apelit Shkup konfirmoi¹⁸⁰ diskriminim të drejtpërdrejtë ndaj personave me aftësi të kufizuara në ushtrimin e së drejtës së tyre për të votuar të kryer nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Komisioni Shtetëror i Zgjedhjeve.¹⁸¹

Anketa 'Barometri i Mundësive të Barabarta 2023' zbuloi diskriminim të përhapur, ku çdo i treti i anketuar diskriminohet për të paktën një nga arsytet që janë objekt i hulumtimit, kryesisht në bazë të përkatësisë politike (77%), pasuar nga përkatësia etnike (53%), aftësia e kufizuar (49%), mosha (42%), feja dhe besimi (42%) dhe gjinia (40%).¹⁸²

Gjinia

Në vitin 2023, Maqedonia e Veriut publikoi Indeks të Barazisë Gjimore, duke shënuar 64.5, më i larti midis vendeve të Ballkanit Perëndimor, por ende 3.5 pikë nën mesataren e BE-27. Rritja e indeksit të vendit me 2.5 pikë gjatë tre viteve i atribuohet ndryshimeve legjislative dhe politikave në barazinë gjimore. Megjithatë, sfidat e vazhdueshme përfshijnë zbatimin jokonsistent të politikave të tilla, burimet e pamjaftueshme financiare, çështjet me autoritet, klasifikimin e vendeve të punës dhe ndikimin e personave përgjegjës për zbatimin e aktiviteteve të ndryshme në nivel institucional.¹⁸³

Në mes të dhjetorit, KPMD identifikoi diskriminim të drejtpërdrejtë nga Këshilli i Prokurorëve Publikë ndaj një prokuroreje publike bazuar në karakteristikat e saj personale dhe statusin shoqëror. Rasti përfshinte refuzimin e dy reklamave të ndryshme për pozicionin e Prokurorisë së Lartë Publike në Shkup për shkak të moshës dhe lejes së lindjes. KPMD rekomandoi që Këshilli të përmbahet nga praktikat diskriminuese ndaj prokurorëve publikë në të ardhmen. Për më tepër, i kërkoi ish-kryetarit të Këshillit të kërkojë falje publike për diskriminimin brenda 30 ditëve të ardhshme.¹⁸⁴

Një shembull tjetër i diskriminimit të lidhur me shtatzëninë u raportua në tetor, ku një punonjëse e një organizate joqeveritare (OJQ) u përball me diskriminim, ngacmim dhe viktimizim nga punëdhënësi dhe një koleg i saj, duke bërë që KPMD të përcaktojë diskriminimin në bazë të shtatzënisë, gjinisë dhe statusit personal dhe familjar në fushën e punës dhe marrëdhënieve të punës.¹⁸⁵

180 "Qeveria dhe Komisioni Shtetëror i Zgjedhjeve bënë diskriminim të drejtpërdrejtë ndaj personave me aftësi të kufizuara gjatë ushtrimit të së drejtës së tyre për të votuar", *Faqja zyrtare e Komitetit të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 1 shtator 2022, <https://bit.ly/3hHEqSk>.

'Gjykata Themelore Civile përcaktoi se Qeveria dhe KSHZ-ja diskriminuan personat me aftësi të kufizuara (Основниот граѓански суд утврди дека Владата и ДИК ги дискриминирале лицата со попреченост)', *Faqja zyrtare e Komitetit të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 19 prill 2023, <https://mhc.org.mk/news/osnovniot-graganski-sud-utvr-di-deka-vlada-ta-i-dik-gi-diskriminirale-licata-so-poprechenost/>.

181 'Është konfirmuar diskriminimi i drejtpërdrejtë ndaj personave me aftësi të kufizuara në ushtrimin e së drejtës së tyre për të votuar nga Qeveria dhe Komisioni Shtetëror i Zgjedhjeve. (Потврдена е директната дискриминација врз лицата со попреченост при остварување на нивното право на глас од страна на Владата и Државната изборна комисија)', *Faqja zyrtare e Komitetit të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut të Republikës së Maqedonisë së Veriut*, 20 dhjetor 2023, <https://bit.ly/3vJlIUp>.

182 Fani Kimova, 'Raport Barometri i mundësive të barabarta (Извештај Барометар за еднакви можности)' (Qendra Maqedonase për Bashkëpunim Ndërkombëtar, 23 nëntor 2023), https://mcms.mk/images/2023/Barometar_za_ednakvi_moznosti_-ENG.pdf.

183 Marija Bashevska, 'Indeksi i Barazisë Gjimore për Maqedoninë e Veriut 2022' (Instituti Evropian për Barazi Gjimore (EIGE), 2023), <https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/Gender%20Equality%20Index%20for%20North%20Macedonia%20%282022%29.pdf>.

184 'Këshilli i Prokurorëve Publikë diskriminoi rëndë prokuroren Lençe Ristoska, ata duhet të kërkojnë falje publike, përcaktoi Komisioni i Anti-Diskriminimit (Советот на јавни обвинители тешко ја дискриминирал обвинителката Ленче Рistoska, треба јавно да и се извини, утврди Антидискриминациската комисија)', *Sakam da kazam*, 14 dhjetor 2023, <https://bit.ly/3u2l6Wv>.

185 'Në muajin e shtatë të shtatzënisë, asaj iu tha se do të lirohej nga puna, foshnjës nuk iu dha sigurim shëndetësor dhe kolegu që e ngacmoi seksualisht u vendos në vendin e saj. (Во седми месец од бременоста и кажале дека ќе ја бркаат од работа, на бебето не му дале здравствено осигурување, а на нејзиното место го поставиле kolegata што seksualно ја вознемирувал)', *Sakam da kazam*, 17 tetor 2023, <https://bit.ly/48Fp3zu>.

Gjuha e urrejtjes

Sipas të dhënave të përpiluara nga KHDNJ, ata morën 805 kallëzime për gjuhë të urrejtjes nga janari deri në shtator 2023, gjatë së cilës OJQ-ja paraqiti pesë kallëzime penale. Megjithatë, gjuha e urrejtjes mbetet e papërcaktuar si një akt i veçantë penal në sistemin ligjor maqedonas.¹⁸⁶

Romë

Me ndryshimet e fundit në Ligjin për Gjendjen Civile,¹⁸⁷ u zgjidh çështja e personave që nuk janë regjistruar në regjistrin e lindjes, veçanërisht që prekin komunitetin rom. Deri në fund të vitit, 526 individë morën certifikatën e tyre të lindjes për shkak të këtyre ndryshimeve.¹⁸⁸ OJQ Romalitiko e mirëpriti këtë iniciativë dhe deklaroi se ata persona nuk janë më “të padukshëm” për shtetin dhe më në fund po marrin njohje ligjore dhe qasje në arsim, kujdes shëndetësor dhe punësim.¹⁸⁹

Më pas, e njëjta OJQ publikoi Raportin Hije për Zbatimin e Strategjisë për Romët. Raporti arrin në përfundim se pothuajse çdo qytet në vend ka vendbanime nën standarde ku jeton popullsia rome. Në këto vendbanime mungon infrastruktura bazë, ku banorët jetojnë në banesa të papërshtatshme dhe shpesh të palegalizuara. Mjedisi është i ndotur, duke ndikuar negativisht në shëndetin e tyre dhe duke kontribuar në uljen e jetëgjatësisë brenda komunitetit rom.¹⁹⁰

186 ‘Këtë vit, 805 raporte të reja të gjuhës së urrejtjes, vepra penale ende nuk është rregulluar saktësisht (Годинава 805 нови пријави за говор на омраза, делото сè уште не е прецизно регулирано)’, *Radio MOF*, 13 tetor 2023, <https://www.radiomof.mk/godina-va-805-novi-prijavi-za-govor-na-omraza-deloto-s-%d1%90-ushte-ne-e-precizno-regulirano/>.

187 ‘Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Gjendjen Civile (Закон за изменување и дополнување на Законот за матична евиденција)’, *Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut* nr. 129/2023.

188 ‘Më në fund, 526 njerëz morën certifikata lindjeje: Ata nuk ishin në sistemin shtetëror (Конечно 526 лица добија изводи: Ги немаше во системот на државата)’, *Faktor*, 19 dhjetor 2023, https://faktor.mk/konechno-526-lica-dobija-izvodi-gi-nemashe-vo-sistem-na-drzavata?fbclid=IwAR18DNjSCbvNEqo77FNxVktOgvHYNLYLGSbCu0AsZkE_h8cSVSQphHmtvQg.

189 ‘300 qytetarë pa dokumente personale morën identifikimin e tyre (300 граѓани без лични документи добија своја идентификација)’, *Radio MOF*, 21 dhjetor 2023, <https://www.radiomof.mk/300-gragjani-bez-lichni-dokumenti-dobija-svoja-identifikacija/>.

190 ‘Romalitiko: Romët në Maqedoni jetojnë në kushte nën standarde dhe banesa të improvizuara (Ромалитико: Ромите во Македонија живеат во супстандардни услови и импровизирани живеалишта)’, *Telma TV*, 28 dhjetor 2023, <https://telma.com.mk/2023/12/28/romalitiko-romite-vo-makedonija-zhiveat-vo-supstandardni-uslovi-i-improvizirani-zhivealishta/>.

